

UNIVERZITET SINGIDUNUM
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE
SMER: POSLOVNA EKONOMIJA

MASTER RAD

KREDITIRANJE PRIVREDE I USLOVI KREDITIRANJA NA PRIMERU BANAKA: BANCA INTESA AD BEOGRAD I KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD

Mentor:

Prof. Dr Miroljub Hadžić

Kandidat:

Jovana Lazović

br indexa400640/2014

Beograd, 2016.

Sadržaj

Uvod.....	4
Predmet istraživanja.....	4
Ciljevi istraživanja	4
Hipoteze istraživanja.....	5
Metode istraživanja.....	5
Struktura istraživanja	6
1 Bankarsko poslovanje	7
1.1 Istorija i definisanje bankarstva.....	7
1.2 Osnovni i sporedni bankarski poslovi	10
2 Kredit kao osnovni bankarski posao	12
2.1 Bankarski kredit, pojam i razvoj	12
2.2 Ekonomske funkcije kredita.....	13
2.3 Vrste kredita	15
3 Kredit za finansiranje privrede	17
3.1 Vrste kredita za finansiranje privrede	17
3.1.1 Kratkoročni krediti (kredit za obrtne namene)	17
3.1.2 Kredit za investicione potrebe	18
3.1.3 Kredit za obavljanje privredne delatnosti	18
3.1.4 Ostale vrste kredita	19
3.2 Trendovi u kreditnoj aktivnosti – sektor privrede.....	19
3.2.1 Kredit privredi.....	20
3.2.2 Cena zaduživanja privrede.....	26
3.2.3 Ocena ponude i tražnje za kreditima.....	28
4 Procedure u postupku kreditiranja	31
4.1 Podnošenje zahteva za kredit	31
4.2 Razmatranje i obrada kreditnog zahteva	32
4.3 Rešenje o kreditnom zahtevu	32
4.4 Zaključivanje ugovora o kreditu	33
4.5 Korišćenje kredita	33
4.6 Vraćanje kredita i monitoring	33
4.7 Organizacija kreditnih poslova.....	34
5 Metode za ocenu kreditne sposobnosti preduzeća	35

5.1	Principi kreditne politike i uslovi odobravanja kredita	35
5.2	”5C”	36
5.3	Racio analiza	37
5.4	Kreditna analiza - Z-skor mini studija slučaja	38
5.4.1	Finansijska sposobnost preduzeća	38
5.4.2	Z – skor za privatna privredna društva	40
5.4.3	Z – skor za industrijska društva i društva koja posluju na tržištima u razvoju..	41
5.4.4	Prilagođeni Z – skor model.....	43
6	Kreditiranje privrede – studijsko istraživanje	45
6.1	Kreditiranje privrede	45
6.1.1	Banka Intesa ad Beograd	45
6.1.2	Komercijalna banka ad Beograd	49
6.2	Upravljanje rizikom.....	53
6.2.1	Banka Intesa ad Beograd	53
6.2.2	Komercijalna banka ad Beograd	57
6.3	Rezultati istraživanja.	58
	Zaključak.....	60
	Literatura.....	62
	Prilozi.....	65
	Prilog 1 – Primer zahteva za kredit – Banca Intesa ad Beograd	65
	Prilog 2 – Upitnik o podnosiocu zahteva	67
	Prilog 3 – Saglasnost za Kreditni biro	79
	Prilog 4 – Zahtev Kreditnom birou za izdavanje izveštaja	81

Uvod

Osnovni zadatak poslovnih banaka je da prikupljaju slobodna finansijska sredstva od onih koji imaju višak novčanih sredstava i da ih plasiraju onima koji imaju manjak. Iz tog razloga se banke nazivaju i depozitno-kreditne institucije.

Kamata, način otplate, vremenska dimenzija, garancije i drugi pojmovi su najvažniji uslovi koje uključuje dužničko-poverilački odnos. Jedna od najvažnijih karakteristika je ta da su dužnici u obavezi da vrate plasirana sredstva za uvećanu kamatu. Ono što je takođe važno jeste i odnos između poverioca i dužnika, a to je – poverenje. Reč poverenje se nalazi u osnovi reči kredit – što na latinskom znači *creditum*, a *credo*, *credere* znači verovati na latinskom.

Predmet istraživanja

Glavni predmet istraživanja u ovom radu jeste kredit kao osnovni bankarski posao sa akcentom na kredite privredi u Republici Srbiji kao i politiku kreditiranja politike od strane dve banke sa najvećom aktivom u 2016. godini, a to su Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj istraživanja je istražiti kredit kao osnovni bankarski posao, njegove glavne funkcije i karakteristike kredita koji su namenjeni privredi. Društveni cilj istraživanja je izvlačenje zaključaka i preporuka na osnovu istraživanja kredita privredi, sa akcentom na dve najznačajnije banke u Republici Srbiji.

Hipoteze istraživanja

Glavna hipoteza koju ćemo dokazati/opovrgnuti u master radu je: Banke su najveći ponuđači pozajmica privredi, ali se tokom krize suočavaju sa ograničenim izvorima i odbojnosti odobravanju kredita zbog visokog rizika i NPL.

Sporedne hipoteze koje ćemo dokazati/opovrgnuti u master radu je:

- I. *Trend kretanja kredita privredi je u porastu u 2016. godini iz razloga razvoja malih i srednjih preduzeća, a pristup domaćim izvorima finansiranja je sve povoljniji.*
- II. *Preduzeća koja imaju odlične finansijske performanse očekuju se da imaju jako visok kreditni rejting i mogućnost odlaska u stečaj u naredne dve godinu jako nisku.*
- III. *Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd vode računa o svojim klijentima i nude atraktivne kredite privredi i obe banke imaju veoma sličnu ponudu kredita privredi.*

Metode istraživanja

Metode koje se koriste u radu su metoda analize, apstrakcije, indukcije i dedukcije, metoda studije slučaja i komparativna metoda. Metodu analize koristimo kako bismo analizirali razvoj bankarstva od srednjeg veka do danas danas. Metodom apstrakcije donosimo sudove i zaključke o analizi koju smo sproveli u radu koristeći metodu studije slučaja i komparativnu metodu. Metoda indukcije i dedukcije se koristi kod studije slučaja. Metodom studije slučaja smo postavili Z-skor analizu. Komparativna analiza banaka (Banca Intesa i Komercijalna banka) koja predstavlja osnovni pristup u ovom radu.

Struktura istraživanja

- Uvodni deo rada obuhvata predmet istraživanja, cilj istraživanja, hipoteze istraživanja, metode i strukturu istraživanja.
 1. Prva glava rada se odnosi na osnovne bankarske poslove i to: istorija i definisanje bankarstva i osnovne i sporedne bankarske poslove kao uvod u kredit kao osnovni bankarski posao.
 2. Druga glava rada predstavlja teorijski deo o kreditu kao osnovnom bankarskom poslu: definisanje, ekonomske funkcije kredita i vrste kredita.
 3. Treća glava rada predstavlja teorijski deo kredita za finansiranje privrede i to: kratkoročni krediti, krediti za investicione potrebe, krediti za obavljanje privredne delatnosti, i ostale vrste kredita. U ovom delu rada se prikazuju i trendovi u kreditnoj aktivnosti u oblasti privrede.
 4. Četvrta glava rada predstavlja osnovne principe i uslove odobravanja kredita sa posebnim osvrtom na kreditnu analizu i sa mini studijom slučaja vezanu za Z-skor.
 5. Peta glava rada se odnosi na procedure u postupku kreditiranja.
 6. Šesta glava rada se odnosi na studijsko-istraživanja dve banke: Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd.
- U zaključku navodimo hipoteze koje su dokazane/opovrgnute u radu.
- U literaturi navodimo svu literaturu korišćenju u radu.
- Na kraju, postavljamo priloge vezano za procedure u postupku kreditiranja.

1 Bankarsko poslovanje

Uvodna glava master rada predstavlja analizu bankarskog poslovanja. Da bi se govorilo o glavnoj temi, tj. o kreditiranju privrede i kreditu kao najvažnijim bankarskim poslom, potrebno je osvrnuti se na bankarsko poslovanje. Bankarsko poslovanje, kao prva glava rada će se sastojati iz dva poglavlja:

- Istorija i definisanje bankarstva
- Osnovni i sporedni bankarski poslovi.

1.1 Istorija i definisanje bankarstva

Grupa autora navodi da banke spadaju u finansijske institucije čija je glavna uloga da formiraju novac i kapital pre nego što se upotrebe. One imaju ulogu da regulišu novčane tokove u stalnom priticanju putem koncentracije i pozajmljivanja i plasiranja tako koncentrisanih novčanih sredstava privrednim subjektima, neprivredi i stanovništvu (*Stanišić, et al., 2009, 7*). Centralna monetarna vlast propisuje smernice i regulativu u jednoj državi na osnovu koje se obavljaju poslovi banke.

Kao i svaka druga nauka, smatra se da je i bankarstvo nauka koja se bavi proučavanjem banaka, njihove posredničke funkcije, ekonomskih funkcija, finansijski sistem, monetarno-kreditni sistem, način na koji se vrši kreditiranje, i tako dalje.

Hadžić navodi da je reč banka u upotrebi mnogo godina, čak i pre nove ere, međutim, ljudi su koristili druge nazive kao što je „pult za promenu novca“ ili „klupa“, i ovo nam govori da su menjački poslovi bili prvi razvijeni bankarski poslovi u istoriji bankarstva. Dakle, da bi postojali menjački poslovi, ljudi su morali nešto da menjaju, a u ovom slučaju, banke su nastale kada i prvi novac. Razvoj prvih bankarskih poslova, kreditni i depozitni posao, je doveo do toga da banka postane novčano preduzeće (*Hadžić, 2008, 9*).

Da bismo govorili o nastanku banaka počecemo prvo o nastanku novca. Još pre Hrista grčki gradovi su počeli da koriste novac, a pogotovo trgovci u području Male Azije i u Egejskom području, i to negde u sedmom veku pre nove ere. Prvi novac iskovan od

plemenitog metala se zvao moneta, a zapravo prvi novac je bio robni, a zatim je nastao metalni i kovani, dok je papirni novac nastao mnogo kasnije. Novac je kroz istorio bio od različitih materijala i raznih stvari koje su se koristile kao sredstvo plaćanja, kao što su to školjke, duvan, šećer, so ili koža životinja.

Prvi put se novac pominje u sedmom veku pre nove ere u zemlji Frigiji u kojoj je knez Krez u opticaj pustio male metalne poluge koje su bile veoma identične i iskovane u Lidiji. Novac *-creseide-* na kome su bili utisnuti znaci lava i bika, počeo je da bude korišćen u čitavoj zemlji. Najbogatiji čovek toga doba bio je upravo knez Knez, a nakon njega novac je počeo da se koristi i u drugim zemljama na čitavom srednjem Istoku (*Hadžić, 2013, 3*).

Prvi poslovi, koji smo mogli da nazovemo i kreditnim poslovima, su počeli da se razvijaju u starom veku u starim gradovima Sumera, Egićana, starih Grka, Vavilona i u Asiriji. U to doba počeo je razvoj poljoprivrede i trgovine tako da su kreditni poslovi uglavnom bili vezani za ove delatnosti, a pogotovo za religiozne hramove. Kada su se pojavile prve privatne kuće, tako su se razvijali kreditni poslovi i davanje robe u zajam, jer su privatne kuće predstavljale vrste skladišta u kojoj su se čuvale žitarice, hrana, dragocenosti i zlato. Razvoj gradova je podrazumevao i razvoj novca, a kako je novac poprimao današnji oblik, tako su se razvijali i kreditni poslovi. Antička Grčka je mesto u kojem su sveštenici i građani bili uključeni u razvoj bankarstva. Veliki broj gradova je imao svoj novac i tako su zapravo i nastali menjački poslovi.

Srednji vek je jako bitan za razvoj menjačkih poslova upravo iz razloga što su mnogi vladari kovali sopstveni novac i u to vreme se razvijao kreditni posao, i tad je došlo do organizovanja prvih banaka koje su bile moderne i koje su se smatrale prvim organizovanim novčanim ustanovama. Komercijalna banka *Banca di Genova* je prva osnovana banka u XV veku nove ere kao i *Casa di Sant Georgio* u italijanskim gradovima. Dva veka kasnije je počeo razvoj centralnih banaka u Evropi. Prva centralna banka koja je imala pravo da emituje novac i koja je dobila i monopol na emisiju novca je švedska banka *Riksbank*, koja je osnovana 1668. godine. Nakon osnivanja prve centralne banke u Švedskoj osnovana je i banka Engleske *Bank of England*, a nakon nje i banka u Francuskoj.

Centralne banke su se iz godine u godinu razvijale, a samo bankarstvo se takođe razvijalo. Danas postoji univerzalizacija banaka, usled globalizacije i promena u informacionim tehnologijama, a njih odlikuje povećanje bankarskih proizvoda i usluga za

klijente (Komazec, 2006, 46). Sem toga, ovo vreme odlikuje i digitalizacija poslovanja, što je dovelo do toga da banke uvedu i elektronsko poslovanje, o kome će biti reči i kasnije.

Značajan deo finansijskog sistema predstavlja bankarski sistem. Cilj bankarskog sistema je da vrši mobilizaciju i koncentraciju sredstava kao i da ta sredstva alocira privrednim subjektima. Cilj bankarskog sistema je i da snabdeva reprodukciju određenom količinom novca, kreditima, plasiranje novca, štednja, prikupljanje novca, platni promet i tako dalje.

U Republici Srbiji bankarski sistem se razvio u drugoj polovini devetnaestog veka (osnovana 1862.). Pretečom banke se smatrala Uprava fondova čija je glavna funkcija bila da izdaje dugoročne hipotekarne kredite, što predstavlja ujedno i preteču državne hipotekarne banke. Međutim, prva centralna banka u našoj zemlji je *Privilegovana Narodna banka Kraljevine Srbije* osnovana 1883. godine. (Hadžić, 2009, 5).

Što se tiče centralnog bankarstva banka, u njemu postoji jedna banka koja je centralna i koja ima svoj položaj u jednoj državi, i koja deluje kao bankar države, odnosno banka drugih banaka jeste centralna banka (Barjaktarović, 2010, 163). Pored naziva centralna banka postoji i naziv emisiona banka i ona predstavlja novčano preduzeće koje je pod nadzorom i uticajem države. Centralna banka ima zaduženje i odgovornost da stvori vrednost domaće valute, kao i da kontroliše i reguliše novčani opticaj, likvidnost bankarskog sistema, kao i da reguliše likvidnost plaćanja u inostranstvu i likvidnost same zemlje. Centralna banka jedina ima ovlašćenja da izdaje kovani novac i novčanice kao sredstvo zakonskog plaćanja.

Kao monetarna institucija, na banku država prenosti ovlašćenja i prava u smislu vođenja kreditno-monetarne politike, regulisanaj novčane mase, u smislu vođenja emisije i devizne politike. U svakoj državi postoje različiti modeli centralnih banaka, a glavna razlika centralnih banaka u drugim državama je u razvoju finansijskog sistema i infrastrukture, ikako utiče monetarna, kamatna, kreditna i devizna politika na ekonomiju zemlje. Ono što je slično centralnim bankama je obeležje, način funkcionisanja i ovlašćenja, kao i organizacija, smatra Hadžić (Hadžić, 2009, 16).

1.2 Osnovni i sporedni bankarski poslovi

U današnje vreme banke obavljaju veliki broj poslova i funkcija u raznim privrednim sistemima. Stvarna funkcija banke nije samo da daje kredite ili da obavlja druge aktivnosti, već i da prikuplja i pribavlja sredstva i da posreduje u novčanom prometu (Đukić, 2004, 8).

Postoji nekoliko vrsta bankarskih poslova u bankarstvu, a njihova sadržina je uglavnom drugačija. Bankarski sistem ustvari i predstavljaju bankarski poslovi koji čine jednu banku. Banke su se godinama razvijale, a tako se menjala i funkcija banke, međutim, ono što se nije promenilo jeste uloga banke kao posrednika u novčanim poslovima. Na osnovu svega toga, došlo se do tri osnovne funkcije banke koje odnose na prikupljanje depozita i pribavljanje sredstva, kreiranje novca i odobravanje kredita fizičkim i pravnim licima, kao i obavljanje platnog prometa. (Hadžić, 2013, 6). Međutim, kao što smo rekli banke su se godinama menjale, a na slici 1 možemo da vidimo koje sve to usluge pruža banka, osim tri navedene usluge u radu.

Slika 1 – Usluge koje pruža savremena banka

Izvor: Hadžić M., (2013), *Bankarstvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 6.

Depoziti i depozitni posao spadaju u najstarije bankarske poslove i predstavljaju pasivan bankarski posao, dok krediti predstavljaju aktivan bankarski posao. Depozit predstavlja ulog klijenata u banku i istovremeno obaveze banke prema klijentu (*Hadžić, 2013, 175*). Postoje različite vrste depozita, kao što su depoziti po viđenju, oročeni i drugi depoziti. Osnovni zadatak poslovnih banaka je da višak novčanih sredstava plasiraju onima koji imaju manjak novčanih sredstava, i kojima su ta sredstva neophodna. Upravo zbog ovoga se banke nazivaju u depozitno-kreditne institucije iz razloga što jedan deo od prikupljenih sredstava dolazi od depozita (*Hadžić, 2013, 178*). O kreditnim poslovima ćemo više u narednim glavama rada.

Platni promet predstavlja osnovni bankarski posao koji podrazumeva sva gotovinska i bezgotovinska plaćanja u novcu između pravnih i fizičkih domaćih lica, i sva gotovinska i bezgotovinska plaćanja u novcu između stranih i domaćih lica (*Dušanić, 2003, 2015*). On može biti unutrašnji platni promet, i platni promet sa inostranstvom.

Sve ostale bankarske usluge spadaju u sporedne ili parabankarske bankarske poslove. Klijenti iz godine i godinu imaju nove zahteve, pogotovo kada se poslovanje digitalizuje, a banke moraju odgovarati zahtevima klijentima, kako bi razvijali dugoročne odnose, što je dovelo do razvoja sporednih ili parabankarskih bankarskih poslova. Ti poslovi su lizing, franšizing, faktoring, forfeting, konstatling poslovi, poslovi sa hartijama od vrednosti, a jedan od najznačajnijih poslova je elektronsko bankarstvo koje se iz dana u dan razvija (*Hadžić, 2013, 221*).

2 Kredit kao osnovni bankarski posao

Kredit kao osnovni bankarski posao predstavlja drugu glavu rada. U okviru ove glave postojaće nekoliko poglavlja koje će bliže objasniti šta je kredit, njegove osnovne funkcije i podele kredita.

2.1 Bankarski kredit, pojam i razvoj

Već smo spomenuli u prvoj glavi rada je je postanak i razvoj banaka vezan za razvoj novca, tako je i kredit vezan za razvoj novca. Novac je osnovno sredstvo plaćanja na osnovu kojeg se razvio i kreditni novac. Kredit predstavlja pojam koji podrazumeva dužničko-poverilački odnos u kojem poverilac ustupa dužniku pravo da raspolaže novcem ili nekim drugim predmetom pod unapred ugovorenim uslovima i na određeni datum (*Vučković, 1967, 38*).

Komazec i njegovi saradnici navode da se kreditom razdvaja pravo raspolaganja od prava vlasništva. Sem toga, oni navode da je dužnik dužan da u određenom, unapred ugovorenom roku vrati poveriocu novac ili neki drugi predmet. Ovo navodi da se kredit razlikuje od svih drugih subvencija, dotacija, pa čak i poklona, i tako dalje (*Komazec, 2011, 197*). Marks je navodio da kredit nije nastao u kapitalističkom sistemu, nego da je postojao i u pretkapitalističkim formacijama i da se razvijaju u razvijenim zemljama, a da je potpuno kreditni posao bio nestabilan u nerazvijenim zemljama. Danas je kredit jedan od najznačajnijih bankarskih poslova i u razvijenim i u nerazvijenim zemljama (*Komazec, 2011, 197*).

Kreditni poslovi su nastali još u srednjem veku, međutim, taj pojam sada ima drugačije značenje, kao i značenje u pretkapitalističkom i kapitalističkom periodu. Kredit je bio robni ili prirodni u antičkom vremenu, i vraćao se u naturi, sve dok se novčani kredit nije razvio u feudalnom društvu. Autor Šumpeter je konstatovao: „Kredit je stvarno stvorena kupovna snaga sa ciljem da se proizvodno upotrebi, dakle on nije prosto utapanje postojeće kupovne snage preduzetnicima“ (*Schumpeter, 1957, 198*). Kredit je prema tome, već ovde element reprodukcije kapitala.

Osnovni zadatak poslovnih banaka je da prikupljaju slobodna finansijska sredstva od onih koji imaju višak novčanih sredstava i da ih plasiraju onima koji imaju manjak. Iz tog razloga se banke nazivaju i depozitno-kreditne institucije (*Hadžić, 2009, 268*).

Kamata, način otplate, vremenska dimenzija, garancije i drugi pojmovi su najvažniji uslovi koje uključuje dužničko-poverilački odnos. Jedna od najvažnijih karakteristika je ta da su dužnici u obavezi da vrate plasirana sredstva za uvećanu kamatu. Ono što je takođe važno jeste i odnos između poverioca i dužnika, a to je – poverenje. Reč poverenje se nalazi u osnovi reči kredit – što na latinskom znači *creditum*, a *credo, credere* znači verovati na latinskom (*Hadžić, 2009, 270*).

2.2 Ekonomske funkcije kredita

U ekonomskom razvoju bilo koje države kredit ima veliku funkciju, smatra Komazec i njegovi autori (*Komazec, 2011, 200-201*). Kada se mobilišu i koncentrišu sredstva putem kreditnog posla, onda se ta sredstva upotrebljavaju da se ubrzavaju poslovi reprodukcije tako što se dovodi do razvoja proizvodnih snaga društva. Putem kredita se koncentrisano društvena sredstva usmeravaju i stvaraju se do nove alokacije sredstava. Kada se pozajmljuje određena količina novca, dužnik je dužan, kada vraća novac da plaća i vrednost koju pozajmljena suma novca nosi, a to je kamata. Kamata je uglavnom manja suma novca od vrednosti koju je dužnik pozajmio od poverioca. Za korisnika kredita to predstavlja višak vrednosti koju on ostvaruje kroz upotrebnu vrednost u procesu reprodukcije. Mobilizacija i koncentracija sredstva ujedno predstavlja prvu i najvažniju funkciju kredita kao osnovnog bankarskog posla.

U narednoj tabeli prikazaćemo i naredne ekonomske funkcije kredita.

Tabela 1 – Ekonomske funkcije kredita

Racionalizacija i smanjenje troškova prometa	Omogućava razvoj nerazvijenih regiona
Omogućava privredni razvoj	Veća mobilnost društvenog kapitala
Izjednačavanje profitnih stopa	Održavanje likvidnosti, stabilnosti i kontinuiteta reprodukcije privrede
Odvijanje proizvodnje, raspodele i potrošnje kontinuirano	Multiplikacija depozitnog novca
Stvaranje dodatnog kapitala	Deluje na finansijske i robne odnose
Značaj kod emisije politike, kreditne i selektivne politike	Podržava stabilizacione procese
Raspodela troškova uz kontrolu korisnika kredita	Rast potrošnje

Izvor: *Izrada autora*

Sem ovih funkcija Đukić i njegovi saradnici navode da, u savremenim uslovima, krediti imaju 7 osnovnih funkcija: mobilizatorska, likvidnost privrede, kontinuitet reprodukcije, kontrolna funkcija, reguliše regionalne razlike, reguliše tražnju i ponudu, i vrši stimulaciju međunarodne razmene (*Đukić, et al., 2003, 130*).

Mobilizatorska funkcija podrazumeva da se vrši plasman sredstava od onih koji imaju višak sredstava ka onima koji imaju manjak sredstava kako bi se izvršila njihova najefikasnija alokacija. Obezbeđenje kontinuiteta reprodukcije podrazumeva da se omogućava kontinuitet proizvodnje i likvidnost, što takođe dovodi do regulisanja tražnje i ponude. Kada se kredit koristi u stimulisanju izvoza onda može biti značajno sredstvo konkurentnosti nacionalne privrede i omogućava jednoj regiji da se razlikuje od druge i da se polako razvija. Na kraju, kontrola privrednih subjekata predstavlja funkciju kreditne kontrole.

2.3 Vrste kredita

Postoje različiti kriterijumi klasifikovanja kredita. **Prema obliku u kojem se daju postoje naturalni, robno-novčani i novčani krediti.**

- *Naturalni kredit* je vrsta kredita koja se daje i vraća u naturi koji se primjenjivao u robnovlasničkom periodu, kada društvo nije ni znalo da novac postoji.
- *Robno-novčani kredit* predstavlja takav oblik kredita gde jedan privredni transaktor daje kredit drugom. Specifičnost mu je ta što se daje u robi, ali se vraća u novcu, što sam naziv kredita i kaže. Kada se odobrava robno-novčani kredit, onda se istovremeno sa davanjem robe odobrava kredit u iznosu vrednosti prodate roba (na kredit), što znači da postoji isti odnos robe i kredita od prodavca prema kupcu, ali i suprotno kretanje menice kupca prodavcu u istom iznosu. Ova vrsta kredita omogućava lakšu realizaciju robe i veći porast zaposleni rada i kapaciteta.
- *Novčani kredit, ili bankarski kredit* jeste osnovna vrsta razvijenog robnog prometa i proizvodnje. Ova vrsta kredita vuče svoje poreklo od stvarnog novca i to njegove funkcije platežnog sredstva. Novčani kredit ili kreditni novac je obećanje plaćanja od strane banaka svojim komitentima, to je, dakle, potraživanje banaka prema sebi samima. Ovaj novac se javlja kao novčanica ili kao depozitni novac.

Prema nameni, odnosno prema upotrebi, postoji potrošački, proizvođački, kredit za obrtne namene i investicione namene. Krediti koji su namenjeni potrošačima su *potrošački krediti*. Oni se koriste kako bi se povećala platežna moć potrošača kao i kako bi se direktno uticalo na porast proizvodnje. Krediti koji su namenjeni proizvođačima jeste *proizvođački kredit* i oni kao i potrošači imaju namenu da direktno utiču na porast proizvodnje. Proizvođački krediti mogu biti investicioni i krediti za obrtne namene. Krediti za finansiranje redovnog procesa proizvodnje su ustvari krediti za obrtne namene, dok se investicioni krediti koriste za kupovinu sredstava ili kako bi se izgradili određeni pogoni, i tako dalje.

Prema kriterijumu ročnosti postoje kratkoročni, srednjeročni i dugoročni krediti. Krediti koji se odobravaju sa periodom vraćanja do dve godine su kratkoročni; krediti koji se odobravaju na rok od dve do deset godina su srednjeročni; krediti koji se odobravaju na rok duži od deset godina su dugoročni krediti.

Prema kriterijumi ko je korisnik kredita, krediti mogu biti industrijski, komunalni, zanatski, državni i trgovački, a prema kriterijumu ko je poverilac, krediti mogu biti privatni, javni, bankarski, domaći i inostrani. Prema kriterijumu kamaćanja mogu biti kamatni i beskamatni krediti. Prema kriterijumu povlaćenja kredita postoje jednokratni i sukcesivni krediti. Prema kriterijumu obezbeđenja kredita postoje lični i realni krediti.

3 Krediti za finansiranje privrede

Kreditni za finansiranje privrede predstavlja treću glavu rada. U okviru ove glave objasnićemo koje se sve vrste kredita koriste za finansiranje privrede i glavne karakteristike, kao i izveštaj Narodne banke Srbije o trendovima kretanja kredita za privredu u drugom kvartalu 2016. godine.

3.1 Vrste kredita za finansiranje privrede

3.1.1 *Kratkoročni krediti (kreditni za obrtne namene)*

Republika Srbija je od početka novog milenijuma u tranziciji. Privreda naše zemlje se razvija i veliki broj firmi i preduzeća nisu u stanju da obezbede dovoljna finansijska sredstva kako bi nabavili osnovna i obrtna sredstva. Za finansiranje pomenutih sredstava koriste se kratkoročni krediti za obrtne namene na period od minimum 6 meseci, do godinu dana. Kada govorimo o obrtnim sredstvima potrebno je da znamo da postoje trajna i obrtna sredstva. Naredna tabela prikazaće vrste kratkoročnih kredita i njihove osnovne karakteristike.

Tabela 2 – **Kratkoročni krediti**

Vrsta kredita	Karakteristike
KREDITI ZA TRAJNA OBRтна SREDSTVA	-Dugoročni investicioni krediti -Sredstva se obezbeđuju za poluproizvode i gotove proizvode, nedovršenu proizvodnju i reprodukcioni materijal -Preduzeće koristi na početku veka postojanja i za određene investicije -Preduzeća ih koriste kao kredite za proizvodnju, zalihe i robni promet
KREDITI ZA KRATKOROČNE OBRтNE POTREBE	-Namena za prevazilaženje teškoća preduzeća (povremene ili sezonske)

Izvor: *Izrada autora*

3.1.2 Krediti za investicione potrebe

Jedan od najbitnijih uslova rasta privrede i razvoja ekonomije u jednoj zemlji predstavljaju investicije. Privreda računa na finansijsko tržište, bankarska sredstva i spostvena sredstva kao izvor finansiranja (*Hadžić, 2013, 131*). Nijedno preduzeće ne investira u projekat bez podrške banke, i iz tog razloga postoje investicioni krediti. Oni su namenjeni kako bi se investiralo u poslovanje preduzeća na dugoročnom nivou. Investicioni krediti imaju namenu da unaprede poslovanje ili obezbede neophodna sredstva koja su potrebna preduzeću da ostvari svoje ciljeve.

Za odobravanje investicionog kredita postoji određena bankarska procedura. Zahtev za investicioni kredit je prvo što se podnosi banci, a nakon toga investicioni program i odgovarajuća dokumentacija koja se dostavlja banci. U investicionom programu je potrebno obrazložiti cilj i namenu investicije, nakone koje banke donosi odluku. Ono što je jako važno da spomenemo kod investicionog kredita jeste da banka, pre roka vraćanja i sume kredita koju odobrava, zatražuje potraživanja u vidu garancije, menice, osiguranja imovine ili nekog drugog instrumenta obezbeđenja.

Ono što je veoma zanimljivo jeste da se iz kratkoročnih depozita mogu odobravati investicioni krediti, a ovaj proces se naziva proces ročne transformacije. Kod ovog procesa je veoma važno da se vodi računa o ravnoteži odliva i priliva sredstava kako banke ne bi otišle u zonu nelikvidnosti.

3.1.3 Krediti za obavljanje privredne delatnosti

Dugoročni krediti, čiji je rok vraćanja i do 10 godina, predstavljaju kredite za obavljanje privredne delatnosti i to na osnovu kupovine akcije banaka, depozita ili na osnovu ličnog učešća. Da bi se odobrio kredit za obavljanje privredne delatnost i odredila visina depozita, kupovina ili učešće akcija banke, generalni direktor mora da donese rešenje za odobrenje ove vrste kredita.

3.1.4 Ostale vrste kredita

Kreditni za finansiranje privrede mogu biti i:

- *rambursni krediti* koji se koriste u spoljnotrgovinskom poslu;
- *kredit po osnovi akcepta, avala i garancije banke* koji se koriste na osnovu jemstva;
- *kredit za finansiranje izvoznih poslova*;
- *eskontni kredit* ili menični kredit, daje menično jemstvo imaoocu kredita;
- *hipotekarni kredit* ili dugoročni kredit koji se odobrava na osnovu zaloge nepokretne imovine (zemljišta, kuće itd). Odobravaju se najčešće do visine od 60% od tržišne vrednosti nepokretnosti na koju banka stavlja svoju hipoteku sa pravom prvenstva naplate odobrenog kredita i kamate;
- *lombardni kredit* ili kratkoročni kredit, zaloga predstavljaju pokretne stvari veće vrednosti kao što su npr hartije od vrednosti i neke dragocenosti (60% visine zaloge), koju je utvrdilo stručno lice za procenu ili komisija. Banka može odobravati ove kredite i na osnovu zaliha poljoprivrednih proizvoda (pšenice, kukuruza, šećera i dr.). Rok vraćanja ovih kredita je do 24 meseca.

3.2 Trendovi u kreditnoj aktivnosti – sektor privrede

Ublažavanje monetarne politike i posledični znatan pad kamatnih stopa na dinarske kredite, uz niske kamatne stope na međunarodnom tržištu novca, doprineli su oporavku kreditne aktivnosti. Nakon što je početkom 2016. privremeno usporio, međugodišnji rast domaćih kredita u narednim mesecima postepeno ubrzava i u junu je, isključujući efekat promene deviznog kursa, iznosio 3,5%. Oporavku kreditne aktivnosti u većoj meri doprinosi rast kredita stanovništvu (7,2% međugodišnje u junu), a od maja ponovo i rast kredita privredi (1,2% međugodišnje u junu) (*Narodna banka Srbije, dostupno na: http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.*).

Posle uobičajeno niže aktivnosti početkom godine, kreditiranje preduzeća je u narednim mesecima povećano. To potvrđuje i iznos novih kredita, koji je bio za četvrtinu viši nego u prvom tromesečju i za 12% viši nego u drugom tromesečju prethodne godine. Preduzeća su i dalje najviše koristila kredite za obrtna sredstva (54%), a zadržano je i relativno visoko učešće investicionih kredita u novim kreditima (26%), što ukazuje na zadržavanje njihovog pojačanog značaja u finansiranju investicija. Takođe, uticaj dospeća subvencionisanih kredita kontinuirano je slabio sve do kraja juna, kada su dospeli i poslednji krediti iz ovog programa. Istovremeno, nastavljene su aktivnosti banaka na planu rešavanja pitanja problematičnih kredita, kroz otpis i prodaju dela tih potraživanja (*Narodna banka Srbije, dostupno na: http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.*).

Prilikom finansiranja kreditne aktivnosti banke su se oslanjale na domaće izvore finansiranja, pre svega na dinarske i devizne depozite privrede i stanovništva, a u prethodnom tromesečju kreditni potencijal je povećan i po osnovu smanjenja stopa devizne obavezne rezerve. Rezultati sprovođenja Strategije za rešavanje problematičnih kredita su vidljivi – učešće problematičnih kredita u ukupnim kreditima nastavilo je da se smanjuje i kod privrede i kod stanovništva. Padu tog učešća doprinosi naplata, restrukturiranje, otpis i prodaja dela problematičnih kredita, s jedne strane, i rast novih kredita, s druge strane. Rešavanjem pitanja problematičnih kredita u srednjem roku smanjiće se i obaveza rezervisanja banaka po ovom osnovu, što će povećati i potencijal za novo kreditiranje (*Narodna banka Srbije, dostupno na: http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.*).

3.2.1 Krediti privredi

Nakon sezonski uobičajeno niže aktivnosti početkom godine, kreditiranje preduzeća je povećano u narednim mesecima. Istovremeno, uticaj dospeća subvencionisanih kredita bio je sve slabiji, dok su aktivnosti banaka u pogledu rešavanja NPL nastavljene. Iznos novoodobrenih kredita premašio je iznose dospeća tokom T2, što je rezultiralo povećanjem stanja kredita privredi, koje je u junu iznosilo 1.114,2 mlrd dinara, dok je njihovo učešće u ocenjenom godišnjem BDP-u iznosilo 27,6%. Posmatrano na mg. nivou, krediti privredi od

maja ponovo beleže rast, koji je u junu, isključujući efekat promene deviznog kursa, iznosio 1,2%.

Dijagram 1 – Prirast kredita privredi, prema valutama (u mlrd RSD) u poslednje 4 godine

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.

Bez efekta promene deviznog kursa, krediti privredi su u T2 ostvarili rast od 1,5%, ili 16,8 mlrd dinara. Taj rast je rezultat povećanog kreditiranja privrednih društava.

Rast potraživanja po osnovu kredita u T2 je ostvaren pre svega u onim sektorima u kojima se beleži rast ekonomske aktivnosti – trgovine, građevinarstva, prerađivačke industrije i poljoprivrede. S druge strane, potraživanja banaka od preduzeća iz sektora energetike i saobraćaja bila su nešto niža nego krajem T1.

Tabela 3 – Dinamika otplate subvencionisanih dinarskih kredita odobrenih u skladu sa programom Vlade u 2014.

	u milionima RSD	u milionima EUR
2015. godina		
Januar	2.910,9	25,1
Februar	4.925,4	42,2
Mart	6.226,2	52,9
April	7.189,0	60,6
Maj	8.468,0	71,0

MASTER RAD

<i>Jun</i>	9.388,6	78,0
<i>Jul</i>	11.338,9	92,7
<i>Avgust</i>	11.338,9	92,7
<i>Septembar</i>	11.338,9	92,7
<i>Oktobar</i>	11.338,9	92,7
<i>Novembar</i>	11.338,9	92,7
<i>Decembar</i>	11.338,9	92,7
2016. godina		
<i>Januar</i>	8.428,0	67,6
<i>Februar</i>	6.413,5	50,5
<i>Mart</i>	5.112,7	39,8
<i>April</i>	4.149,9	32,1
<i>Maj</i>	2.870,9	21,7
<i>Jun</i>	1.950,0	14,7
UKUPNO	136.066,8	112,5

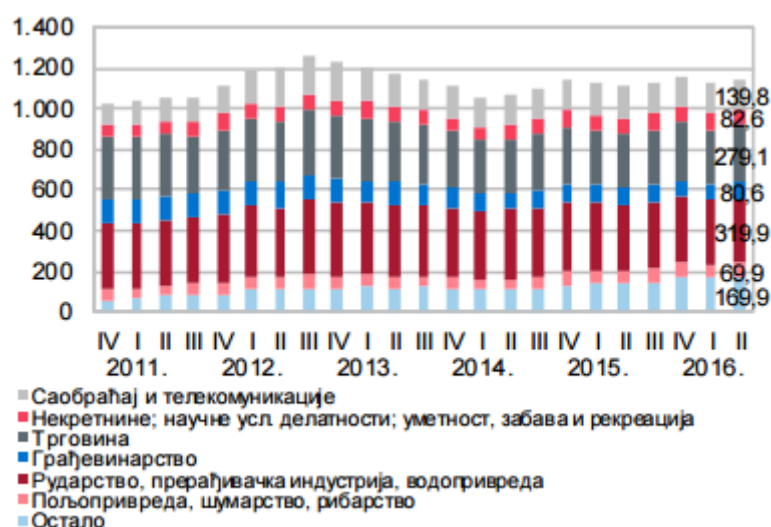
Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

Na povoljnija kretanja u T2 ukazuje i ukupan iznos novoodobrenih kredita privredi (220,8 mlrd dinara), koji je bio za 12% viši nego u istom periodu prethodne godine, pri čemu se 24% tog iznosa odnosilo na kredite koji su kod iste banke refinansirani pod povoljnijim uslovima. Tražnja preduzeća za kreditima, kao i ranije, bila je u najvećoj meri vođena potrebom finansiranja obrtnih sredstava, tako da su krediti za obrtna sredstva činili više od polovine novoodobrenih kredita privredi (oko 54%). Zadržano je i znatno učešće investicionih kredita u novoodobrenim kreditima (oko 26%), čime je potvrđen veći značaj kredita u finansiranju investicija. Zahvaljujući oporavku investicionog kreditiranja, učešće te kategorije kredita u stanju potraživanja od privrede nastavlja da raste i u junu je iznosilo 34,2%, ili za 2,6 p.p. više nego krajem 2015. I ročnost kreditnog portfolija je dodatno produžena – krediti sa originalnom ročnošću dužom od dve godine u junu su činili dve trećine potraživanja od privrede.

Dijagram 2 – Struktura kredita privredi prema sektorskoj delatnosti, stanje krajem perioda

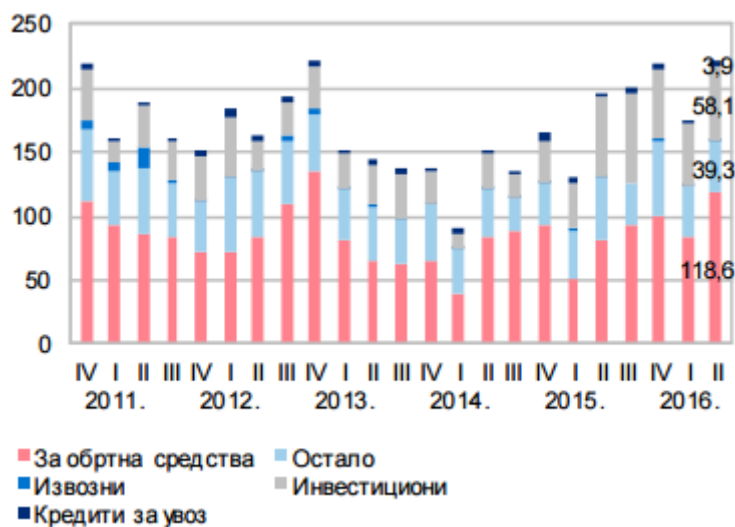
Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

Stepen dinarizacije plasmana privredi u junu je iznosio 19,1%, što je za 0,3 p.p. niže nego krajem 2015. Tom smanjenju je delom doprinelo i dospeće dinarskih kredita odobrenih 2014. godine u okviru programa subvencionisanih kredita. Iako se preduzeća i dalje pretežno zadužuju u stranoj valuti, zaduživanje u dinarima veće je nego ranije – novo zaduženje privrede u dinarima (oko 22% u proseku u P1) više je za oko 7 p.p. u odnosu na isti period prethodne godine. Ipak, evroindeksirani krediti i krediti u evrima i dalje čine najveći deo kredita privredi (76, 8%), dok se na kredite u dolarima i švajcarskim francima odnosi znatno manji deo portfolija – 2,3% i 1,0%, respektivno.

Dijagram 3 – Struktura novoodobrenih kredita u privredi

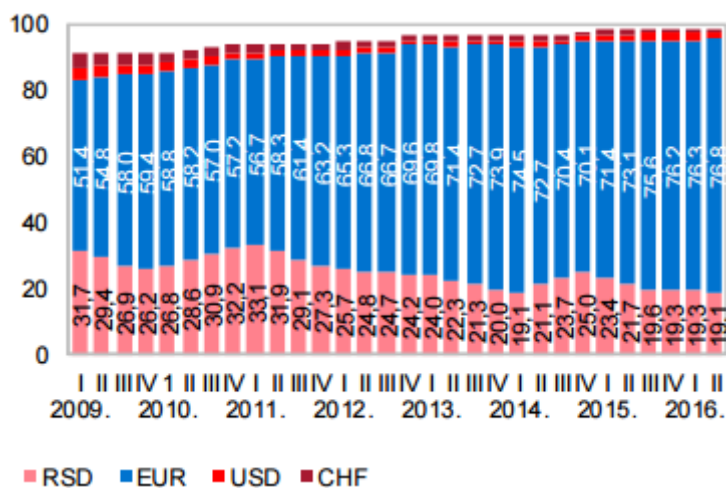

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

Dijagram 4 – Valutna struktura potraživanja banaka od privrede

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

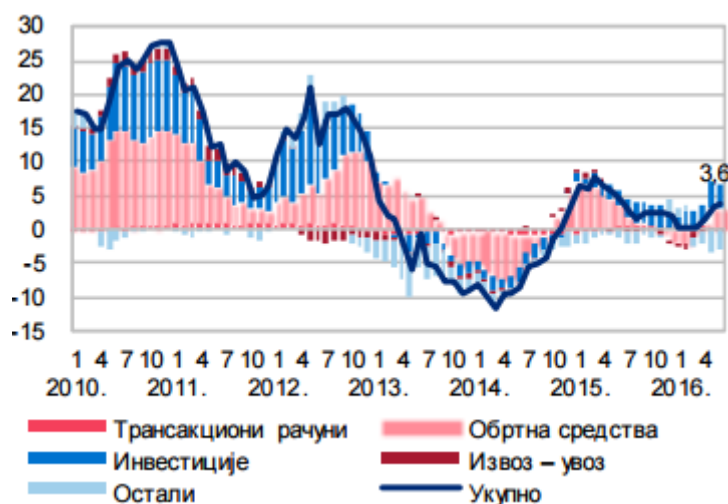
http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

Jedan od faktora koji ograničava kreditnu aktivnost je relativno visok nivo NPL, koji je u velikoj meri koncentrisan u sektoru privrede. Ipak, učešće NPL u ukupnim kreditima privredi u T2 je dodatno smanjeno, na 19,6% u junu, što je za 2,1 p.p. niže nego krajem 2015.

Padu tog učešća, s jedne strane, doprinosi pojačana aktivnost banaka na rešavanju NPL – naplata, restrukturiranje, otpis i prodaja dela NPL, a s druge strane, oporavak kreditne aktivnosti. Iznos NPL koje su banke ustupile licima van bankarskog sektora u P1 premašio je onaj u celoj 2015. godini. Najviše problema u otplati kredita i dalje imaju preduzeća iz sektora građevinarstva (oko 35%), mada je ostvaren napredak u odnosu na sredinu 2015, kada je više od polovine kredita u ovoj oblasti imalo status NPL. I pored relativno visokog učešća NPL u ukupnim kreditima, visoka regulatorna rezervisanja za bilansnu izloženost, koja i dalje u potpunosti pokrivaju iznos bruto NPL (114,7%), potvrđuju da je domaći bankarski sektor stabilan. Pokazatelj adekvatnosti kapitala od 21,6% predstavlja i dodatnu potvrdu da je domaći bankarski sektor visoko kapitalizovan.

Dijagram 5 – Doprinosi nominalnom rastu kredita banaka privredi po nameni

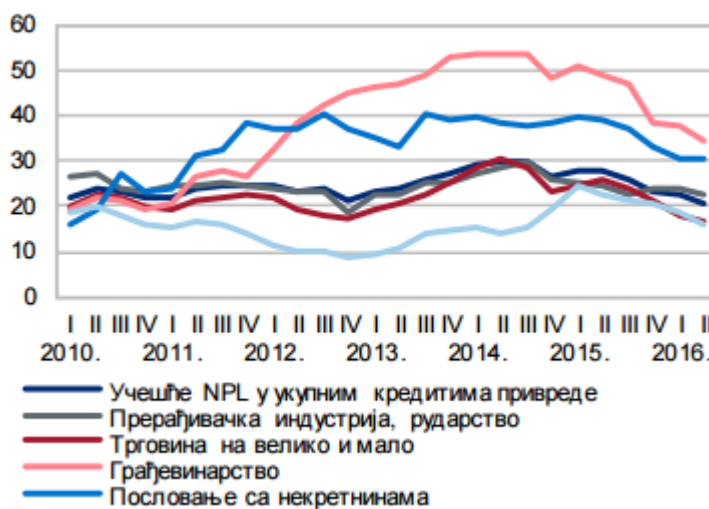
Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

Očekuje se da će oporavak kreditne aktivnosti započet u 2015. nastaviti i u P2 2016. zahvaljujući očekivanom ubrzanju domaće ekonomske aktivnosti, efektima dosadašnjeg ublažavanja monetarne politike i posledičnom padu kamatnih stopa na dinarske kredite, kao i dalje niskim kamatnim stopama u zoni evra. Takođe, u ciklusu smanjenja stopa obavezne devizne rezerve, koji je započet u septembru 2015. i trajao do februara 2016, dodatno je uvećan kreditni potencijal banaka. Pošto su sredinom godine dospeli i poslednji subvencionisani krediti odobreni tokom 2014. godine, iščezao je i uticaj tih dospeća na stanje potraživanja banaka od privrede.

Dijagram 6 – Učešće bruto problematičnih kredita privrednim društvima

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

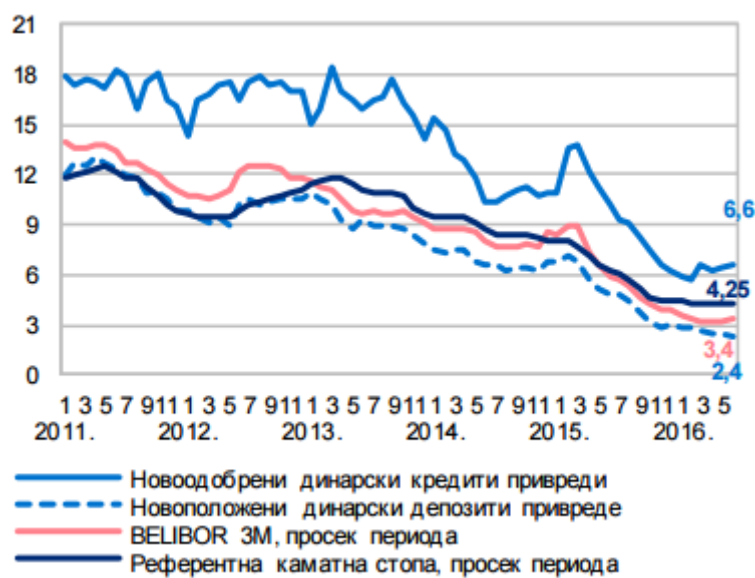
01.11.2016.

3.2.2 Cena zaduživanja privrede

Trend pada kamatnih stopa na novoodobrene dinarske kredite privredi postoji od septembra 2013. i usledio je nakon što je započet ciklus smanjenja referentne kamatne stope u maju te godine. Sa ubrzanjem ublažavanja monetarne politike tokom 2015, ubrzan je i pad kamatnih stopa na kredite privredi, a taj pad je nastavljen i u prva dva meseca 2016. Pored ublažavanja monetarne politike, padu kamatnih stopa već neko vreme doprinosi i povećana konkurencija banaka na kreditnom tržištu. Smanjenje troškova finansiranja kod privrede doprinosi poboljšanju poslovnog rezultata, što dodatno podstiče ulazak u nove investicione projekte.

Nakon što je u februaru dostigla svoj najniži nivo u P1 (5,7%), prosečna ponderisana kamatna stopa na novoodobrene dinarske kredite privredi porasla je u martu na 6,6%, a toliko je iznosila i u junu, što je za 0,4 p.p. više nego krajem 2015. Pri tome, stope na kredite za obrtna sredstva (5,9%) i izvozne kredite (4,5%) u junu su bile niže, a na investicione (7,7%) i ostale kredite (7,5%) više u odnosu na kraj 2015.

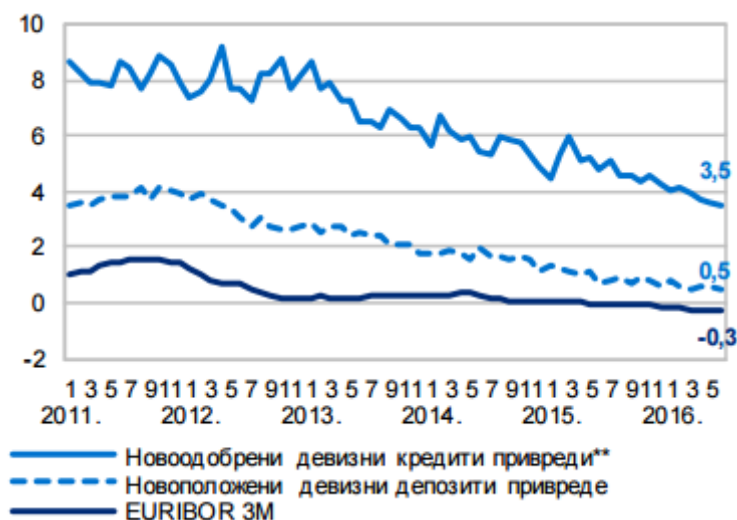
Dijagram 7 – Kretanje kamatnih stopa na dinarske kredite i depozite privredi¹

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.

Dijagram 8 – Kretanje kamatnih stopa na devizne kredite i depozite privredi²

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.

¹ Isključeni revolving krediti, prekoračenja po tekućem računu i dug po kreditnim karticama.

² Isključeni revolving krediti, prekoračenja po tekućem računu i dug po kreditnim karticama

Prosečna ponderisana kamatna stopa na evro i evroindeksirane kredite privredi opadala je iz meseca u mesec, čemu su doprineli nastavak pada stopa na tržištu novca u zoni evra, ali i smanjenje rizika ulaganja i povoljniji izgledi srpske privrede. Prosečna cena evroindeksiranih kredita i kredita u evrima u P1 je ukupno snižena za 0,7 p.p. i u junu je iznosila 3,5%. Pad je bio najizraženiji za evroindeksirane kredite za obrtna sredstva (za 1,0 p.p., na 3,4%), a snižene su i stope na investicione kredite (na 3,9%) i kredite za uvoz (na 2,4%), dok je cena ostalih kredita (3,6%) bila nepromenjena u odnosu na kraj 2015.

Dijagram 9 – Kretanje kamatnih stopa na kredite privredi

Izvor: Dostupno na: Narodna banka Srbije, dostupno na:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana

01.11.2016.

3.2.3 Ocena ponude i tražnje za kreditima

Rezultati julske ankete Narodne banke Srbije o kreditnoj aktivnosti banaka pokazuju da su kreditni standardi, posle privremenog pooštavanja početkom godine, ublaženi u T2. Na to su pre svega uticali konkurencija među bankama i niži troškovi izvora za kredite. Ti faktori bi, uz ubrzanje ekonomske aktivnosti, trebalo da doprinesu daljem ublažavanju standarda, koje se očekuje u T3. Uslovi zaduživanja preduzeća bili su povoljniji po osnovu nižih kamatnih marži, pratećih troškova, uz duže rokove otplate, dok su zahtevi u pogledu

maksimalnog iznosa kredita bili stroži, a pooštreni su i standardi u pogledu zahtevanog kolaterala, što je u skladu s tendencijom produženja ročnosti kredita.

Prema oceni banaka, tražnja preduzeća i za dinarskim i za deviznim kreditima nastavila je da raste i bila je vođena pre svega potrebom finansiranja obrtnih sredstava. Pozitivan doprinos potiče i od restrukturiranja dugova, kao i od finansiranja investicija. Isti faktori trebalo bi da budu i pokretači njenog daljeg rasta u narednom periodu.

Dijagram 10 – Promena tražnje preduzeća za kreditima

Извор: Доступно на: Народна банка Србије, доступно на:

http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana
01.11.2016.

Учеснице EIB-ove Ankete o kreditnoj aktivnosti u zemljama centralne i jugoistočne Evrope, koja je objavljena u julu, očekuju ublažavanje kreditnih standarda privredi i rast tražnje u narednom periodu, koji bi bili u skladu s kretanjima i blizu proseka u regionu. Kao glavni pokretači ostvarenog i budućeg rasta tražnje privrede označena su mala i srednja preduzeća, a taj rast je pre svega vođen potrebom finansiranja obrtnih sredstava i refinansiranja postojećih obaveza. I ova anketa ukazuje na pooštavanje kreditnih standarda početkom godine, dok se u narednom periodu očekuje njihovo ublažavanje. Tom ublažavanju trebalo bi da doprinesu povoljniji izgledi na domaćem tržištu i povoljniji pristup domaćim izvorima finansiranja. Za razliku od ranijih anketa, ograničavajući uticaj NPL ovog puta nije zabeležen, što je u skladu sa ostvarenim i daljim poboljšanjima koja na segmentu NPL banke očekuju.

4 Procedure u postupku kreditiranja

Procedure u postupku kreditiranja predstavlja četvrtu glavu rada. U okviru ove glave rada obradićemo, teorijski, faze od podnošenja zahteva za kredit do monitoringa kredita.

Postupak kreditiranja podrazumeva ekonomske i pravne radnje koje uključuju banku koja odobrava kredit i tražioca kredita, koji na kraju vraća kredit banci. Banke koje posluju po ISO standardima se smatraju kao banke koje su visoko standardizovane za davanje kredita, međutim, postupak kreditiranja se razlikuje od banke do banje, kao i od toga koja vrsta kredita je u pitanju.

Postupak kreditiranja sastoji se od sedam faza koje obuhvataju procedure podnošenja zahteva za kredit, preko razmatranja kreditnog zahteva i njegove obrade, nakon čega se čeka rešenja banke o zahtevu za kredit. Zaključivanje ugovora prethodi korišćenju, vraćanju i monitoringu kredita. U nastavku ćemo objasniti sve faze.

4.1 Podnošenje zahteva za kredit

Kod podnošenja zahteva za kredit, bilo da se radi o fizičkim ili pravnim licima kao tražiocima kredita, kreditina politika banke je veoma važna. Da bi tražioci kredita dobili kredit potrebno je da podnesu zahtev za kredit. Svaki zahtev za kredit, u zavisnosti o kojoj vrsti kredita se radi ima određene elemente:

- svrha (namena) kredita
- visina (iznos) kredita
- uslove korišćenja kredita
- instrumente obezbeđenja za vraćanje kredita.

4.2 Razmatranje i obrada kreditnog zahteva

Razmatranje i obrada kreditnog zahteva predstavlja drugu fazu koja se obavlja u samoj banci i to u određenoj službi u kojoj stručna lica odnosno kreditni referenti vrše razmatranje i obradu kreditnog zahteva. U okviru ove faze se, takođe, utvrđuje i stepen kreditnog rizika i analizira se uspešnost poslovanja klijenta.

Osim kreditnog zahteva, tražioci kredita dostavljaju i obrazloženje i određenu dokumentaciju na osnovu koje referent vrši analizu. Ukoliko referent smatra da dostavljane informacije nisu dovoljne može tražiti od tražioca kredita dopunsko obrazloženje ili dopunsku dokumentaciju.

Kada se izvrši analiza, onda se sklapa kreditni referent. Kreditni referent mora da ima određene elemente, kao što su (*Đukić, Bjelica, Ristić, 2006, 135*):

- iznos ukupnih sredstava kojima tražilac kredita raspolaže
- struktura raspoloživih sredstava tražioca kredita i njegova kreditna sposobnost
- iznos traženog kredita
- namena traženog kredita
- dinamika korišćenja kredita
- projekcija očekivanih efekata od uložених sredstava i sl.

Zaključak se sačinjava kada referent odradi svoj posao. Zaključak je važan jer predstavlja predlog odluke koji je važan onima koji odobravaju zahtev za kredit (*Hadžić, 2013, 189*).

4.3 Rešenje o kreditnom zahtevu

Rešenje o kreditnom zahtevu je naredna faza gde se na osnovu referata i pomeutog zaključka ono donosi. Kreditni odbor, uglavnom, predstavlja ona tela koja odobravaju zahtev za kredit u bankama. U određenim bankama, kreditni odbor ne odobrava zahtev, već to čine rukovodioci i viši menadžment banke koji imaju veće nadležnosti u pogledu odlučivanja. Rešenje o kreditnom zahtevu se može, ali i ne mora, poklapati sa referatom i zaključkom koji

je doneo referent i rešenje može imati potvrđan ili negativan odgovor. Ukoliko je odluka o podnetom zahtevu negativna, o tome se podnosilac zahteva obaveštava pismenim putem, uz njeno obrazloženje. Radi što bržeg obezbeđenja kreditnih sredstava, tražioc kredita se mora što ekspeditivnije obavestiti o sadržini rešenja po kreditnom zahtevu. Veoma često se primenjuje sledeća praksa, a to je da se tražilac kredita telefonskim putem ili putem telefaksa informiše o odluci Kreditnog odbora po podnetom kreditnom zahtevu.

4.4 Zaključivanje ugovora o kreditu

Na kraju, banka daje klijentu ugovor o kreditu. Ugovorom je označeno da banka mora da se obaveže da stavi na raspolaganje određena novčana sredstava, na neko vreme, u zavisnosti od namene, klijentu koji ta sredstava koristi, ali, banci plaća kamatu koja je ugovorena. Obaveza korisnika kredita je da vrati novčana sredstava u određeno vreme i na način kojim je propisano potpisanim ugovorom. Ugovor o kreditu je uglavnom u pisanoj formi.

4.5 Korišćenje kredita

Kada se potpiše ugovor korisnik kredita može da počne da koristi novčana sredstva, ali tek onda kada banka obavesti korisnika kredita da se ona mogu koristiti. Uloga banke u ovom procesu je da kontroliše korišćenje kredita, kao i da kontroliše kamatu koju korisnik kredita plaća.

4.6 Vraćanje kredita i monitoring

Monitoring podrazumeva nadzor banke nad time kako korisnik kredita troši novčana sredstva i da li plaća ugovorenu kamatu na vreme. Monitoring se vrši iz razloga kako bi se pratio kvalitet celog portfelja i pojedinačnog zajma. Banka ima obavezu da vrši nadzor iz razloga što je to važno za održavanje likvidnosti banke (*Ćirović, 2006, 117*).

Obaveza korisnika kredita je da, prema ugovorenim obavezama, vraća banci novčana sredstva u ratama, ili kako je to određeno ugovorom. Može da se desi i da korisnik kredita ne vrati novčana sredstva na vreme, a u tim slučajevima banka analizira zašto je do toga došla i preduzima dalje korake.

4.7 Organizacija kreditnih poslova

Sektor banke za poslove sa privredom i sa stanovništvom vode računa o kreditnim poslovima i drugim plasmanima u banci. Poslovne banke nemaju posebne sektore za poslovne plasmane.

5 Metode za ocenu kreditne sposobnosti preduzeća

Peta glava rada se odnosi na metode koje se koriste za ocenu kreditne sposobnosti preduzeća. U okviru ove glave rada akcenat ćemo staviti na Z-skor analizu, a metodom studije slučaja i Z-skor analize utvrdićemo kreditnu sposobnost izabranih privrednih društava iz Republike Srbije iz automobilske industrije.

5.1 Principi kreditne politike i uslovi odobravanja kredita

Svaka banka se pridržava univerzalnih i specifičnih principa kreditne politike. Univerzalni principi se tiče izbegavanja rizika, vođenje strogih formalnih procedura, sopstvene učešće klijenata, izrađivanje finansijskih izveštaja i amortizacionih planova za klijente, nadzor nad korišćenjem kredita, kao i prioritet odobrenja kredita za likvidnost.

Specifični principi se tiču ograničavanja odobravanja kredita, utvrđivanje maksimalne vrednosti kredita kao i obima plasmana, ograničenja kreditnih linija, kao i utvrđivanje posebnih ograničenja za određene namene.

Da bi se odobrio kredit, potrebno je da se ispune opšti i posebni uslovi odobravanja kredita. Opšti uslovi se odnosi na određivanje pravne i kreditne sposobnosti korisnika kredita i oni koriste razne metode za njihovo utvrđivanje koje ćemo spomenuti u daljem radu. Posebni uslovi odobravanja kredita se odnose na namene upotrebe novčanih sredstava, polaganje depozita, i tako dalje.

Postoji nekoliko različitih metoda za ocenu kreditne sposobnosti preduzeća, ili kako se drugačije naziva i metode za ocenu boniteta preduzeća. Sama reč bonitet potiče od latinske reči *bonus* – što označava dobre osobine dužnika. Smatra se da se u teoriji velika pažnja posvećuje ovom pojmu jer postoje razlike između boniteta kod banke i kod preduzeća. Ako govorimo o bonitetu banke tada mislimo o tome da je banka siguran dužnik i da se u nju sigurno mogu ulagati sredstva, pogotovo kada daje kredite preduzećima, što je i predmet istraživanja u ovom radu. Kod preduzeća kada se kaže da je kreditno sposobno onda se smatra da je likvidno, da može da izmiruje sve obaveze na vreme i da je sigurno da se u njega

investira, da ima dobar imidž na finansijskom tržištu, kao i da je profitabilno i da nije zaduženo.

Međutim, ne treba mešati pojove boniteta sa likvidnosti preduzeća, jer se može desiti da je preduzeće nelikvidno, ali da ima pozitivnu kreditnu sposobnost, odnosno bonitet. U praksi se često prave greške kada je reč o ova dva pojma i o analizi preduzeća. Ne samo na predstavlja kreditnu sposobnosti, bonitet predstavlja i to kakav je stepen nenaplativosti potraživanja, kakva je sigurnost plasmana u to preduzeće, i tako dalje, smatraju autori Radovanović, Pejić i Stanišić (*Radovanović, Pejić, Stanišić, 1991, 15*).

Stejkholdere zanima bonitet preduzeća jer na osnovu njega mogu donositi zaključke o poslovanju preduzeća, odluke o investiranju u njega (ili druge vrste odluka), i tako dalje. Kod utvrđivanja kreditne sposobnosti počinje se od analiziranja celog preduzeća, kao i tržišta na kome ono posluje. Nije dovoljno samo pogledati finansijske izveštaje, već je potrebno početi o osnovnim informacijama o preduzeću, istorijski razvoj preduzeća, organizacionu strukturu, sagledavanje profitnih centara i uspešnosti svih sektora u preduzeću kako bi se donela celokupna ocena boniteta.

5.2 "5C"

Jedna od metoda koja se može primeniti kod analize kreditne sposobnosti je pravilo "5C" (*five Cs of credit*). Ova analiza se više upotrebljava kao vrste ankete gde se preduzeću postavljaju pitanja i potrebno je da ono odgovori na što jasniji i tačniji način. Ta pitanja su:

1. Da li zajmotražilac može na vreme da isplati dospele obaveze?
2. Da li su realna i likvidna njegova potraživanja i zalihe?
3. Da li zajmotražilac ostvaruje realnu stopu prinosa?
4. Do koje granice se može smanjivati profitna stopa zajmotražioca a da to ne dovede u pitanje njegovu mogućnost isplate kamata, renti, glavnice kredita i slično?
5. Koliko će se smanjiti vrednost njegove aktive u trenutku bankrotstva u odnosu na bilansiranu vrednost u trenutku kada kreditori počnu snositi gubitak po osnovu datog kredita?
6. Da li je finansijsko stanje zajmotražioca stabilno, nestabilno ili nešto između?

Na osnovu odgovora daje se slika o kreditnoj sposobnosti preduzeća.

5.3 Racio analiza

Jedna od važnijih analiza jeste analiza bilansa preduzeća. Sama reč analiza označava objašnjavanje stvari, raščlanjivanje stvari na manje sastavne delove, izučavanje raščlanjenih delova i kako reaguju u povezanosti sa drugim pojavama, i tako dalje.

Racio analiza se koristi kako bi se dobila prava finansijska slika privrednog društva i kako bi se sagledao finansijski položaj privrednih društava u Republici Srbiji. Racio analiza podrazumeva da se u odnos stavljaju pozicije iz bilansa stanja ili uspeha, u odnosu na to koji se racio broj izračunava. Na ovaj način dobija se jasnija slika poslovnih aktivnosti privrednih društava, u ovom slučaju iz automobilske industrije, koja je uporediva sa drugim društvima iz iste delatnosti.

Određenim metodama se stvari raščlanjaju na sastavne delove i oni se mogu izučavati zajedno ili kao svaki deo sam za sebe, ali se uglavnom posmatra u odnosu na druge delove. Koristeći analizu investitori, akcionari i drugi zainteresovani dolaze do raznih saznanja koja se tiču njih i drugih učesnika na tržištu. Sem toga, analiza je jako bitna jer daju jasnu sliku o tome šta se dešava u određenom trenutku u sadašnjosti, šta se jasno dešavalo u prošlosti, a može se napraviti strategija planiranja budućnosti sa velikom verovatnoćom.

Iz tog razloga, postoje nekoliko metoda, alata i tehnika da bi se određene pojave izračunale, a u današnje vreme najčešće se koriste razni softveri i programi koji sami, po unapred definisanim formulama, računaju i analiziraju određene pojave. U tom smislu, matematika i statistika igraju veliku ulogu kod analize, a pogotovo kada se radi analiza finansijskih izveštaja jer se koriste razne matematičke formule i statistika za računanje, analizu i objašnjenje kretanja određenih pojava u određenom vremenskom periodu.

5.4 Kreditna analiza - Z-skor mini studija slučaja

Analiza koja se koristi kako bi se odredile finansijske snage komitenta i njihove performanse, kao i kako bi se dodelio rejting korisnika kredita naziva se kredita analiza. Cilj analize je da se utvrdi kreditni rizik i bonitet kreditnog subjekta. Na osnovu ove analize možemo doći i do odgovora da li će klijent otići u stečaj u naredne dve godine, kao i da li je u mogućnosti da otplati obaveze po kreditu na vreme banci (Ross, Westfield, Jordan, 1995). S obzirom da su krediti podeljeni na kredite privredi i kredite stanovništvu, tako se razlikuje kreditna analiza, na kreditnu analizu preduzeća i kreditnu analizu domaćinstava.

5.4.1 Finansijska sposobnost preduzeća

Preduzeća koja imaju odlične finansijske performanse očekuju se da imaju jako visok kreditni rejting i mogućnost odlaska u stečaj u naredne dve godinu jako nisku. – Da bismo dokazali/opovrgli ovu hipotezu, u okviru studije slučaja, analiziraćemo pokazatelje zaduženosti, a vremenski period za analizu uzimamo 2014. godinu. Izabrali smo pet preduzeća iz automobilske industrije za analizu i to: Auto Čačak, Renault Nissan, Delta Motors, Mercedes-Benz, i Grand Motors.

Tabela 4 – **Finansijska racia**

Privredna društva	Racio zaduženosti	Tekući racio likvidnosti	ROE
Auto Čačak	7,71%	7,87	10,10%
Renault Nissan	92,11%	1,25	21,39%
Delta Motors	72,56%	0,65	19,69%
Mercedes-Benz	9,57%	10,45	29,40%
Grand Motors	92,31%	0,95	7,71%

Izvor: *Izrada autora*

Racio zaduženosti pokazuje koliko je privredno društvo zaduženo tako što u odnos stavljam dugoročne obaveze i ukupnu imovinu (Veselinović, et al., 2011, 235). Ono što vidimo na osnovu tabele jeste da su Auto Čačak i Mercedes-Benz dva društva koja se finansiraju više iz sopstvenih izvora, dok se Renault Nissan i Grand Motors skoro 100% finansiraju iz tuđih izvora, što znači da su veoma zadužena i da najverovatnije koriste kredite

od banaka ili druge vrste sredstava za finansiranje. Delta Motors je takođe zadužen ali mnogo manje od Renault Nissan-a i Grand Motors preduzeća. Ovo može uticati na kreditnu sposobnost preduzeća.

Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti) koristimo ako hoćemo da saznamo da li je privredno društvo u stanju da izmiri sve obaveze na vreme, kao i da vidimo da li ima dobru kreditnu sposobnost (Čavić, 2009, 73). Da bismo izračunali ovaj pokazatelj u odnos stavljamo obrtnu imovinu i kratkoročne obaveze. Na osnovu tabele možemo primetiti da su Delta Motors i Grand Motors dva preduzeća koja su nelikvidna dok su ostala tri preduzeća veoma likvidna i imaju odlične performanse likvidnosti, posebno preduzeće Auto Čačak i Mercedes-Benz. Pokazatelji likvidnosti mogu uticati na kreditnu sposobnost preduzeća.

Profitabilnost nam pokazuje koliko je privredno društvo uspelo na profitira na kraju godine, a jedan od pokazatelja koji se najviše koristi od racia profitabilnosti je prinos na kapital. Na osnovu tabele vidimo da je ROE jako visok kod svih pet preduzeća, što govori da ako su preduzeća uložila dinar u poslovanje na početku godine, na kraju godine im se vratilo mnogo više i to:

- 10,10 dinara – Auto Čačak
- 21,39 dinara – Renault Nissan
- 19,69 dinara – Delta Motors
- 29,40 dinara – Mercedes-Benz
- 7,71 dinara – Grand Motors.

Možemo zaključiti, na osnovu sva tri pokazatelja, da možemo očekivati da se kod preduzeća koja su malo zadužena, likvidna i veoma profitabilna kredita analiza pokazati odlične rezultate, dok kod pokazatelja gde postoji visoka zaduženost i mala ili ne postoji likvidnost, kreditna analiza može pokazati slabije performanse. Sledi Altmanov Z-skor i rezultati.

Kreditna analiza daje odgovor analitičarima i stejkholderima o tome kolika je verovatnoća da preduzeća odu u stečaj u naredne dve godine, kao i da li je sigurno investirati u ovo društvo, a najvažniji odgovor je da li su ova preduzeća sigurna da banka njima da kredit. Iz razloga što ćemo izračunati da li će preduzeća u naredne dve godine otići u stečaj,

zato uzimamo samo 2014. godinu za analizu. Da bi se odradila analiza potrebno je koristiti naredne racio brojeve:

- $T1 = \text{Neto obrtni fond} / \text{Poslovna imovina}$
- $T2 = \text{Neraspoređeni dobitak} / \text{Poslovna imovina}$
- $T3 = \text{EBIT} / \text{Poslovna imovina}$
- $T4 = \text{Kapital} / \text{Ukupne obaveze}$
- $T5 = \text{Poslovni prihodi} / \text{Poslovna imovina}$

5.4.2 *Z – skor za privatna privredna društva*

Z skor za privatna privredna društva je oblik Z skora koji je namenjen društvima čijim se kapitalom ne trguje na berzi.

$$\text{Z skor za privatna privredna društva } Z' = 0,717 \times T1 + 0,847 \times T2 + 3,107 \times T3 + 0,420 \times T4 + 0,998 \times T5$$

Računanje zona finansijske sigurnosti:

$Z' > 2,90$ -“Bezbedna” zona,

$1,23 < Z' < 2,90$ -“Siva” zona,

$Z' < 1,23$ -“Problematična” zona

Tabela 5 – **Z skor za privatna privredna društva**

Privredna društva	<i>Z'</i>
Auto Čačak	4,56
Renault Nissan	7,81
Delta Motors	4,31
Grand Motors	5,55
Mercedes-Benz	7,78

Izvor: *Izrada autora*

Sva preduzeća imaju racio brojeve koje su veće od 2,90 što govori da se sva preduzeća nalaze u bezbednoj zoni investiranja. Renault Nissan ima najveći racio. Ovo nam

pokazuje da je verovatnoća da preduzeća odu u stečaj veoma mala, ali da bismo se uverili konvertovaćemo skor u kvazi-verovatnoću stečaja po sledećoj formuli:

$$P = 1 - \frac{e^Z}{1 + e^Z}$$

U Excel-u kalkulacija se radi na sledeći način: Z' skor implicirana verovatnoća stečaja za privatna društva = $1 - \text{EXP}(Z') / (1 + \text{EXP}(Z'))$. Verovatnoća da privredna društva u naredne dve godine odu u stečaj se prikazuju u narednoj tabeli.

Tabela 6 – Verovatnoća da društva odu u stečaj u naredne dve godine

Privredna društva	Verovatnoća
Auto Čačak	1,04%
Renault Nissan	0,04%
Delta Motors	1,32%
Grand Motors	0,39%
Mercedes-Benz	0,04%

Izvor: Izrada autora

Na osnovu tabele vidimo da je verovatnoća da izabrana preduzeća odu u stečaj u naredne dve godine veoma mala. Z-skor za privatna privredna društva nam je pokazao da su sva društva koja smo izabrali za analizu bezbedna da se u njih investira, kao i da su bezbedna od stečaja u naredne dve godine, a, ukoliko nastave sa dosadašnjim rezultatima, verovatnoća je da u narednih nekoliko godina ova društva neće otići u stečaj.

5.4.3 Z – skor za industrijska društva i društva koja posluju na tržištima u razvoju

Z skor za industrijska društva i društva koja posluju na tržištima u razvoju je oblik Z skora koji je namenjen proizvodnim i neproizvodnim industrijskim društvima, i društvima koja posluju u zemljama u razvoju.

Kalkulacija: $Z'' = 6,56 \times T1 + 3,26 \times T2 + 6,72 \times T3 + 1,05 \times T4$

Klasifikacija u zone:

- $Z'' > 2,6$ -“Bezbedna” zona,

- $1,1 < Z'' < 2,6$ - "Siva" zona,

$Z'' < 1,1$ - "Problematična" zona

Tabela 7 – **Z skor za industrijska društva i društva koja posluju na tržištima u razvoju**

Privredna društva	Z''
Auto Čačak	10,44234
Renault Nissan	5,469069
Delta Motors	5,026854
Grand Motors	6,167476
Mercedes-Benz	21,32044

Izvor: *Izrada autora*

Z skor za industrijska društva i društva koja posluju na tržištima u razvoju je pokazao slične rezultate kao i Z-skor za privatna privredna društva. Društvo koje je najbezbednije za investiranje je Mercedes-Benz, kao i druga društva, pošto se sva analizirana društva nalaze u bezbednoj zoni.

Tabela 8 – **Verovatnoća da društva odu u stečaj u naredne dve godine**

Privredna društva	Verovatnoća
Auto Čačak	0,00%
Renault Nissan	0,42%
Delta Motors	0,65%
Grand Motors	0,21%
Mercedes-Benz	0,00%

Izvor: *Izrada autora*

I ovaj pokazatelj nam govori da je verovatnoća da društva odu u stečaj u naredne dve godine jako mala. Auto Čačak i Mercedes-Benz imaju odlične pokazatelje koji su 0%, što govori da ova preduzeća u naredne godine 100% neće ići u stečaj. Obe Z-skor analize se veoma dobro poklapaju, iako je verovatnoća kod druge Z-skor analize ispala manja nego kod prvog pokazatelja.

5.4.4 Prilagođeni Z – skor model

Uz pomoć Z – skor metodologije je moguće utvrditi kreditni rejting privrednih društava koje posluju u Republici Srbiji na osnovu sledeće formule:

$$Z''_{\text{prilagođeni}} = 3,25 + 6,56 \times T1 + 3,26 \times T2 + 6,72 \times T3 + 1,05 \times T4$$

Tabela 9 – Z-skor prilagođeni

Privredna društva	Z'' prilagođeni
Auto Čačak	13,69
Renault Nissan	8,72
Delta Motors	8,28
Grand Motors	9,42
Mercedes-Benz	24,57

Izvor: Izrada autora

Kreditni rejting	Prosečna vrednost Z'' prilagođeni
AAA	8,15
AA+	7,60
AA	7,30
AA-	7,00
A+	6,85
A	6,65
A-	6,40
BBB+	6,25
BBB	5,85
BBB-	5,65
BB+	5,25
BB	4,95
BB-	4,75
B+	4,50
B	4,15
B-	3,75
CCC+	3,20
CCC	2,50
CCC-	1,75
D	0,00

Na slici sa desne strane vidimo kreditni rejting i koje su njegove prosečne vrednosti na osnovu Z-skora prilagođenog i vidimo kako su privredna društva rangirana. Najveći rejting imaju društva AAA koja su najstabilnija za investiranje, a kako se slova smanjuju i idu do slova D, tako su društva rizičnija i nestabilnija za investiranje. Z-skor prilagođeni je poklopio sa pokazateljima koje smo već izračunali. Sva izabrana preduzeća koja imaju rejting AAA, najbolji rejting su preduzeća u koja je sigurno investirati.

Na osnovu istraživanja zaključili smo da sva preduzeća koja su bila veoma zadužena, malo likvidna ili nelikvidna, ali veoma profitabilna imaju odlične pokazatelje kreditne sposobnosti i to računanjem sa tri različite vrste Z-skor analize. Verovatnoće da sva preduzeća odu u stečaj su veoma mala, skoro beznačajna.

Preduzeća koja imaju odlične finansijske performanse očekuju se da imaju jako visok kreditni rejting i mogućnost odlaska u stečaj u naredne dve godinu jako nisku. – Preduzeća koja su imala odlične finansijske performanse tj. malu zaduženost, značajnu stopu likvidnosti i profitabilnosti jesu imala odličan kreditni rejting i odličnu kreditnu sposobnost, a mogućnost odlaska u stečaj u naredne dve godine za ova preduzeća je veoma niska.

Ovim je ova hipoteza dokazana. Ono što je još zanimljivo kod ove mini studije slučaja jeste i to da su preduzeća koja su imala lošije performanse od onih koja su imala odlične, odnosno zadužena preduzeća sa malom stopom likvidnosti, ili čak nelikvidna, ali sa odličnom stopom profitabilnosti takođe su imala odličan kreditni rejting (AAA), i pokazala da su „vredna“ investiranja u njih i da su sigurna za banke koje im daju kredite.

6 Kreditiranje privrede – studijsko istraživanje

Šesta glava rada predstavlja studijsko-istraživački deo rada. U okviru ovog dela rada analiziraćemo 2 najpoznatije i najatraktivnije banke u Republici Srbiji. Na osnovu istraživanja i bankarskom poslovanju u 2016. godini, dve banke sa najvećom aktivom su: Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd (*dostupno na: http://www.nbs.rs/internet/latinica/55/55_4/kvartalni_izvestaj_II_16.pdf, preuzeto dana 20.11.2016.*).

Ono na šta ćemo se prvo bazirati to su krediti privredi banaka, što ćemo istražiti u prvoj podglavi ove glave. Nakon toga ćemo se bazirati na kreditni rizik banke i da li postoje sličnosti ili razlike kod kreditnog rizika. Na kraju ćemo predstaviti glavne rezultate istraživanja i dokazati ili opovrgnuti hipotezu postavljenu u uvodnom delu rada.

6.1 Kreditiranje privrede

6.1.1 Banka Intesa ad Beograd

Grupacija Intesa Sanpaolo daje podršku banci Intesi u Beogradu u ponudi široke palete kreditnih proizvoda privredi Republike Srbije. Jedna od prednosti inostane matične bankarske grupacije jeste odobravanje kapitalnih investicija u telekomunikacije, izgradnju stambenih objekata, mrežu puteva i infrastrukturu u našoj zemlji. Ova banka nudi devizne, dinarske i indeksirane-dinarske kredite sa valutnom klauzulom.

Tabela 10 – Vrste kredita privredi i karakteristike – Banca Intesa

VRSTE KREDITA	KARAKTERISTIKE
Kratkoročni krediti	-rok do 12 meseci -kreditni za obrtne namene koji služi za finansiranje obrtnih sredstava i refinansiranje sopstvenih ulaganja finansiranje izvoza
Dugoročni krediti	-finansijska podrška razvoju preduzeća, dugoročnim ulaganjima i investicionim projektima
Kreditna linija	-kada preduzeće ima potrebu za kratkoročnim

	kreditom, garancijama i akreditivima - pruža efikasnu realizaciju svih proizvoda i sigurnost u poslovanju
Kreditna linija Vlade Republike Italije za MSP i JKP	- Realizacija projekta „Program razvoja privatnog sektora kao podrške malim i srednjim preduzećima kroz system domaćih banaka”
Kreditna linija EBRD za energetske efikasnost	- Realizacija programa „EU/EBRD Western Balkans Sustainable Energy Financing Facility II
Kfw Kreditna linija za energetske efikasnost i obnovljive izvore energije	- Ugovor u iznosu od 20.000.000 EUR za korišćenje kreditne linije od strane MSP
EIB Kreditna linija	- Treći ugovor po redu u iznosu od 30.000.000 EUR čiji su korisnici preduzeća sa maksimalno 3.000 zaposlenih

Izvor: Izrada autora prema: <http://www.bancaintesabeograd.com/kreditni-poslovi/kreditni-poslovi.126.html>, preuzeto dana 01.12.2016.

Na osnovu Ugovora koji je Banka potpisala sa Evropskim investicionim fondom (EIF), od 08.12.2016. godine Banca Intesa u ponudu uvodi Kredite za obrtna sredstva - COSME. Suština novog proizvoda je da će svaki pojedinačni plasman plasiran u okviru datog programa biti pokriven garancijom EIF-a u visini 50% kredita.

Tabela 11 – Karakteristike COSMO kredita

Klijenti koji mogu koristiti proizvod	Klijenti rezidenti čija je adresa sedišta na teritoriji na kojoj Republika Srbija ima punu državnu ingerenciju i za koje se može pribaviti Izveštaj kreditnog biroa preko Udruženja banaka Srbije, a koji posluju minimum 15 meseci i imaju kreditnu sposobnost za korišćenje kredita
Segment klijenata	Postojeći i novi klijenti Banke, preduzetnici i pravna lica koji pripadaju segmentu malih i srednjih preduzeća
Period na koji se kredit odobrava	30 do 36 meseci,
Grace period	3 – 6 meseci
Max iznos pojedinačnog kredita	150.000 EUR
Iznos depozita / učešća	Bez obaveze učešća

MASTER RAD

Valuta u kojoj se odobrava kredit i tip kursa	EUR u dinarskoj protivvrednosti – Obračun se vrši po zvaničnom srednjem kursu NBS na dan puštanja kredita u tečaj
Namena kredita	Za nabavku obrtnih sredstava
Način puštanja kredita	Prenosom na račun korisnika kredita ili na račun Prodavca / Pružaoca usluge
Način otplate kredita	U jednakim mesečnim ratama u dinarskoj protivvrednosti primenom zvaničnog srednjeg kursa Narodne Banke Srbije na dan otplate rate
Minimalna sredstva obezbeđenja	8 blanko solo menica potpisanih i overenih od strane korisnika sa ovlašćenjima za korišćenje + 1 za svaku dodatnu godinu otplate;

Izvor: Dostupno na: <http://www.bancaintesabeograd.com/kreditni-poslovi/kreditni-poslovi/cosme-%E2%80%93-kreditni-za-trajna-obrtna-sredstva-sa-garancijom-eif.2301.html>,
preuzeto dana 01.12.2016.

U poslednjoj izveštajnoj godini (2015.) dešavala su se pozitivna dešavanja koja se tiču stabilne inflacije, restrukturiranja preduzeća u državnom vlasništvu, i stvaranje uslova za stabilnost deviznog tržišta. U ovoj godini su se povećale investicije i izvozna aktivnost, dok je spanjenj spoljnotrgovinski robni deficit. U ovoj godini banka je stavila akcenat na poboljšanje kvaliteta portfolija, unapređenje odnosa sa klijentima, visok kvalitet usluga i efikasnost procesa, kao i na mogućnost usklađivanja postojećih i kreiranja novih proizvoda u skladu sa potrebama tržišta (*Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 28*).

Segment poslovanja sa privredom bio je uspešan, uprkos padu ukupne poslovne i kreditne aktivnosti na tržištu, što je uglavnom rezultat uspešnih prodajnih kampanja, povećanja unakrsne prodaje, ponude atraktivnih proizvoda i optimizacije procesa koji su prilagođeni poslovnim potrebama klijenata. Uzimajući u obzir kretanja na tržištu i umanjenu kreditnu sposobnost privrede, smanjio se potencijal za rast kredita, tako da je posebna pažnja posvećena unapređenju nekreditnih proizvoda i usluga. Imajući u vidu potrebe i zadovoljstvo svojih klijenata, Banka je unapredila organizacionu strukturu Divizije za poslovanje sa privredom. Osnovano je Odeljenje za međunarodne privredne subjekte čime je nastavljena i poboljšana uspešna poslovna saradnja sa velikim multinacionalnim kompanijama i stranim investitorima. Takođe, osnovano je i Odeljenje za CRM i podršku poslovnoj mreži privrede kao podrška prodajnim segmentima, kao i Tim za transakciono bankarstvo koji pruža podršku

klijentima u neprodajnim aktivnostima (*Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 29*).

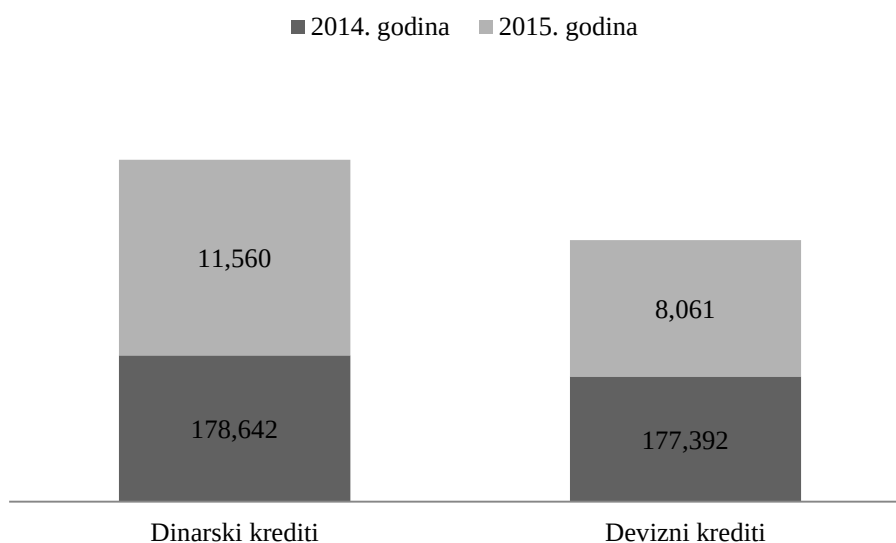
Dijagram 12 – Tržišno učešće u kreditima privredi

Izvor: *Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 29*.

Uprkos padu pasivnih kamatnih stopa, u segmentu depozita nije došlo do smanjenja volumena, što je potvrda da klijenti ipak ispred cene stavljaju sigurnost, kvalitet saradnje i mogućnost korišćenja ostalih bankarskih proizvoda i usluga svoje poslovne banke.

Dijagram 13 – Krediti privredi u milionima dinara

Izvor: *Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 29*.

6.1.2 Komercijalna banka ad Beograd

Komercijalna banka nudi različite vrste kreditnih proizvoda MSP i velikim preduzećima u Republici Srbiji. Naredna tabela prikazuje spisak svih kredita koje banka nudi i njihove osnovne karakteristike.

Tabela 12 – Krediti privredi – Komercijalna banka

VRSTE KREDITA	KARAKTERISTIKE
Kratkoročni krediti	-Namena korišćenja za finansiranje obrtnih sredstava, izvoza, tekuće likvidnosti, i tako dalje -Rok otplate maximum do 12 meseci -Odobravaju se u dinarima
Kredit za obrtna sredstva	-Namena korišćenja za finansiranje zaliha, izvoza, obrtnih sredstava, potraživanja, refinansiranja obaveza i tako dalje - Različiti rokovi otplate (kratkoročni do 12 meseci, kom-bel do 24 meseca i dugoročni za obrtna sredstva do 60 meseci) -Odobravaju se i dinarima
Okvirno obnovljivi krediti – revolving krediti	-Namena za finansiranje periodičnih potreba za ortnim sredstvima i finansiranje tekuće likvidnosti -Odobravaju se u dinarima -Rok vraćanja do 12 meseci
Investicioni kredit	-Namena za kupovinu mašina, vozila, opreme, kupovinu i izgradnju poslovnih procesa, i tako dalje -Odobravaju se u dinarima -Rok otplate do 96 meseci
Kom-export krediti namenjeni izvoznicima	-Namena za finansiranje izvoza i uvoza -Odobravaju se u dinarima -Rok vraćanja do 15 meseci
Progressive program	Posebna vrsta programa
Kredit iz kreditnih linija	Kredit iz: • Kreditne linije EFSE

	• Fonda revolving kredita (EAR) • Vlada Republike Italije • EBRD • EIB • Razvoj energetske efikasnosti • FMO • KfW za poljoprivredu i prehrambenu industriju
Kreditna podrška lokalnoj samoupravi	-Namena za finansiranje likvidnosti tekućeg deficita budžeta i finansiranje infrastrukturnih projekata (KfW kreditna linija za finansiranje projekata iz raznih oblasti) -Vrednosti projekata ne smeju biti veći od 2.500.000 EUR, dok iznos kredita ne sme biti manji od 50.000 EUR, a najviše do 1.200.000 EUR u dinarskoj protivrednosti

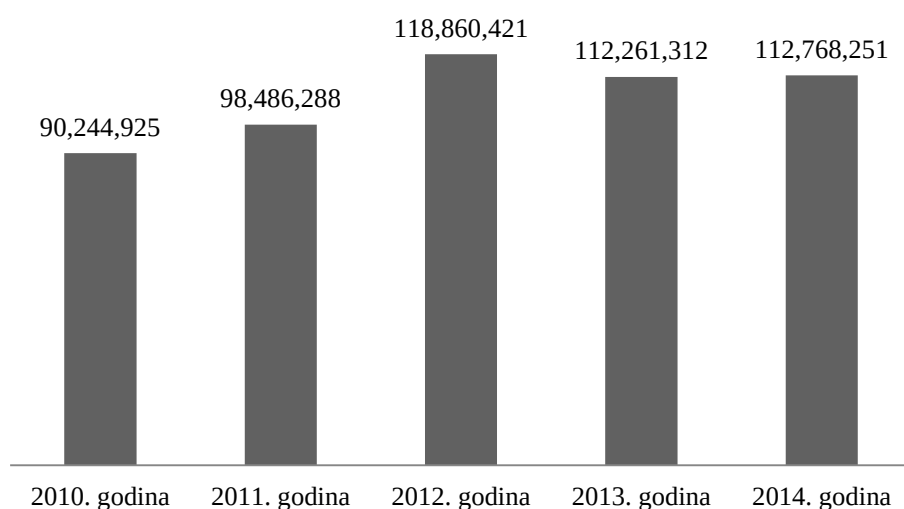
Izvor: *Izrada autora prema podacima preuzetih sa zvaničnog sajta Komercijalne banke, dostupno na: <http://www.kombank.com/kreditiranje-privrede>, preuzeto dana 01.12.2016.*

Što se tiče godišnjeg izveštaja banke, dostupan je samo izveštaj iz 2014. godine tako da ćemo prikazati samo podatke iz te godine.

Poslovanje Komercijalne banke, kao i ostatka sektora, u 2014. godini je najvećim delom obeleženo problemom nelikvidnosti odnosno nesolventnosti velikih privrednih klijenata. Pomenuti problem je još veći fokus stavio na očuvanje kvaliteta portfolija. Rast NPL na tržištu najvećim delom je posledica predugog trajanja krize, nerešavanja problema nelikvidnih preduzeća ali i stagnacije kreditne aktivnosti sektora. Na kretanje problematičnih kredita privrede najveći uticaj su imala preduzeća iz sektora prerađivačke industrije, trgovine, građevinarstva i preduzeća u stečaju. Nivo problematičnih kredita sektora stanovništva je i tokom 2014. godine bio na znatno nižem nivou u odnosu na privredna društva (10,3%, novembar 2014. godine, na nivou sektora) (*Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 14*).

Tokom 2014. godine, povučeno je kreditnih linija u iznosu od EUR 40 miliona: EBRD kreditna linija za energetske efikasnosti i upotrebu obnovljivih izvora energije, u iznosu od EUR 10 miliona, EFSE kreditna linija za kreditiranje fizičkih lica radi unapređenja uslova stanovanja, renoviranja i proširenja, (re)konstrukcije nekretnina za lica koja u njima žive u iznosu od EUR 15 miliona i IFC kreditna linija za finansiranje programa iz oblasti stambenog kreditiranja, takođe EUR 15 miliona (*Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 14*).

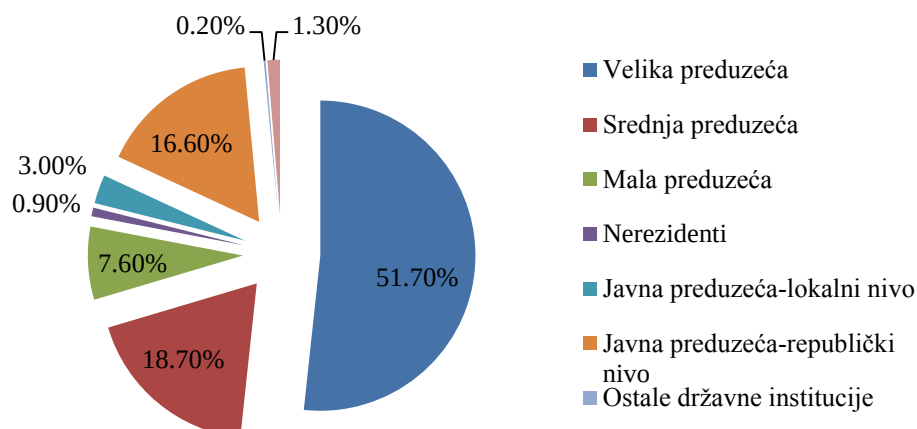
Dijagram 14 – **Kreditu privredi u 000 dinara**

Izvor: *Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 15*.

U 2014. godini je ostvaren blagi rast učešća kratkoročnih kredita. Ogroman pritisak konkurencije na smanjenje kamatnih stopa, pad portfolija usled prevremenih otplata kredita u prvom delu godine kao i efekat unwinding-a (u iznosu od RSD 315,8 miliona) doveli su do značajnog smanjenja prihoda od kamata u 2014. godini. U pogledu konkurencije primetne su pojačane aktivnosti Sberbank Srbija a.d., Beograd, Erste bank a.d., Novi Sad i ProCredit Bank a.d., Beograd uz stalno aktivne Banca Intesa a.d., Beograd, Raiffeisen banka a.d., Beograd i UniCredit bank Srbija a.d., Beograd (*Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 15*).

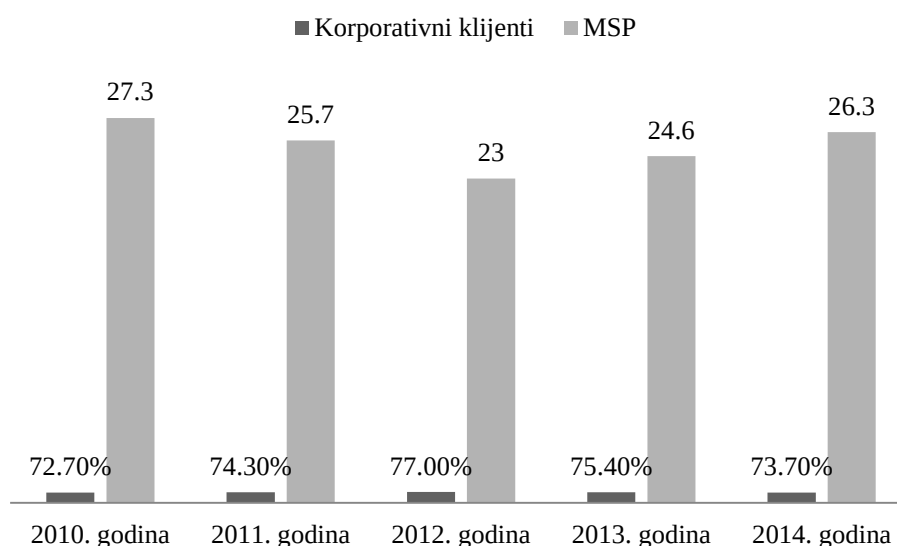
Dijagram 15 – Struktura klijenata na dan 31.12.2014.

Izvor: Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 15.

Banka je bila prva na tržištu po iznosu plasiranih kredita (plasirano RSD 7,6 milijardi). Činjenica da su subvencionisani krediti bili dostupni isključivo u dinarima dovela je do značajnog rasta učešća dinarskih kredita u kreditnom portfoliju (31. decembar 2014. godine) učešće dinarskih kredita 22,8%, rast za 5,4 p.p. u odnosu na kraj 2013. godine) (Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 15).

Dijagram 16 – Korporativni klijenti u %

Izvor: Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 15.

6.2 Upravljanje rizikom

Kloman navodi da se rizik nalazi svuda i da pogađa svaki sektor ekonomije i privrede jedne zemlje. On se ne može u potpunosti eliminisati, ali se može diversifikovati. U svakoj delatnosti smo suočeni sa rizikom, bilo da je to nuklearni rizik, valutni hedž, rizik smanjenja cene osiguranja, smanjenje povreda i slično (Kloman, 1999, 201).

Jovanović navodi da se rizikom može upravljati i da određeni događaj može dovesti do negativnih ili pozitivnih efekata. Kao što je Kloman naveo, Jovanović takođe potvrđuje misao da se rizik ne može u potpunosti izbeći, ali da se njime može upravljati i da se on može diversifikovati (Jovanović, 2011, 6).

Upravljanje imovinom možemo poistovetiti sa upravljanjem rizikom sa ciljem da se dođe do ciljeva kompanija, organizacija ili institucija. Upravljanje rizikom podrazumeva da se on identifikuje, oceni, da se njime koordiniše i da se on nadzire kako bi se postigli određeni ciljevi, a izbegli neželjeni efekti (Jovanović, 2011, 6).

6.2.1 Banka Intesa ad Beograd

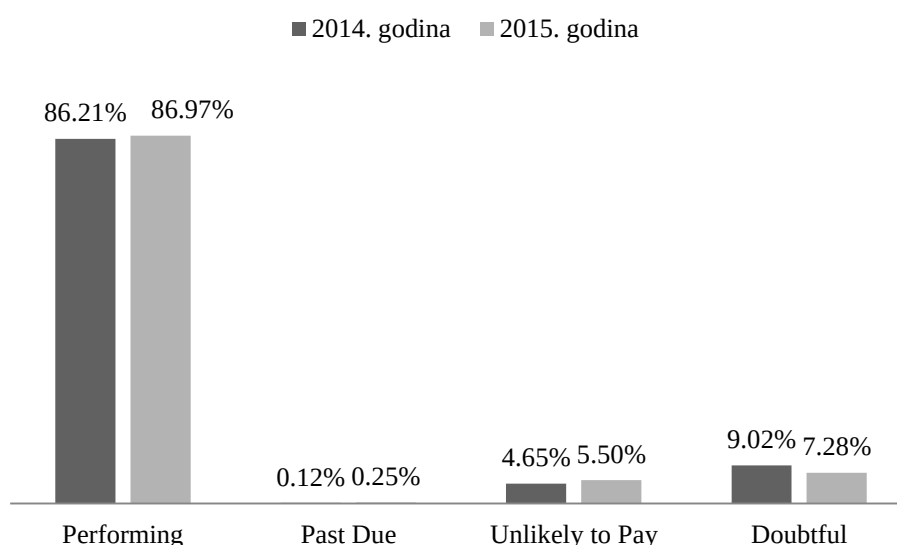
Banca Intesa identifikuje, procenjuje, prati i kontroliše rizike kojima je izložena u svom poslovanju i upravlja tim rizicima u skladu sa Zakonom o bankama i podzakonskim aktima NBS, kao i međunarodnim standardima i najboljom bankarskom praksom (Basel III, IFRS, regulativa EU). U tom smislu, Upravni odbor Banca Intesa je svojim aktima uspostavio adekvatan sistem upravljanja rizicima i sistem internih kontrola u Banci, koji uključuje i nadzor nad tim sistemom od strane nadležnih organa Banke – Upravnog odbora, Izvršnog odbora, Odbora za reviziju, Odbora za kvalitet aktive (AQC) i Odbora za upravljanje aktivom i pasivom (ALCO). Funkcionisanje navedenog sistema uređeno je politikama i procedurama donetim pojedinačno za svaki materijalno značajan tip rizika (Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 41).

Kreditni rizik se prati na više nivoa: procenom kreditne sposobnosti klijenata pre odobravanja kredita, praćenjem njihove urednosti u izmirivanju obaveza i kreditne sposobnosti tokom trajanja kreditnog odnosa, kao i naplatom i upravljanjem potraživanjima u

docnji. Uprkos i dalje nepovoljnom ekonomskom ambijentu u 2015. godini, nivo kreditnih rizika je zabeležio značajan pad u odnosu na prethodnu godinu, kako u apsolutnom tako i u relativnom smislu. Aktivnim sprovođenjem svoje kreditne strategije, Banka je uspela značajno da smanji nivo problematičnih kredita (NPL). Kvalitet kreditnog portfolija je rigorozno proveravan i u procesu Posebnog dijagnostičkog ispitivanja (PDI) koje je NBS, u saradnji sa eksternim revizorima, sproveda tokom 2015. godine. Rezultati ispitivanja potvrdili su kvalitet procesa i procedura u oblasti kreditnog rizika i pokazali da i sa konzervativnim pretpostavkama u vrednovanju aktive i kapitala Banka ima kapitalnu adekvatnost značajno iznad zahtevanog nivoa. Banka je nastavila sa konzervativnom politikom klasifikacije i rezervisanja, izvršivši značajna rezervisanja za kreditne gubitke kako bi adekvatno pokrila kreditni rizik problematičnih (NPL) klijenata (*Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 41*).

U saradnji sa drugim kreditorima, Banca Intesa je ostala veoma aktivna u traženju razumnih i održivih rešenja za najveće klijente u statusu neizmirenja obaveza kroz restrukturiranje i planove finansijske konsolidacije. Rizik koncentracije nije se značajno menjao i u okviru je regulatorno dozvoljenog nivoa kao i internih limita koje je definisao Upravni odbor. Oprezna politika rezervisanja za kreditne gubitke, uzeta sredstva obezbeđenja i visok nivo kapitala obezbeđuju adekvatnu zaštitu kreditora i deponenata Banke (*Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 41-42*).

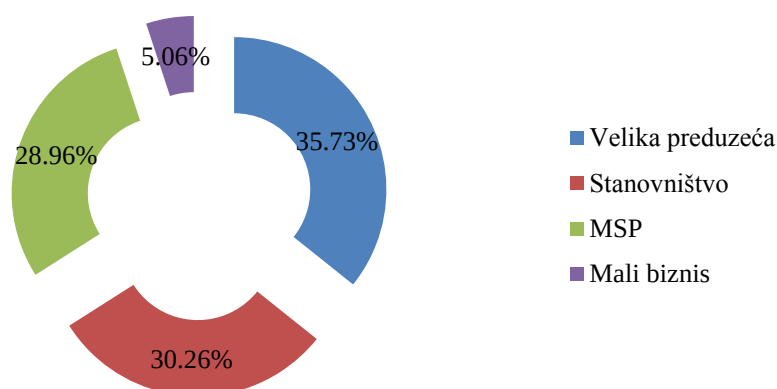
Dijagram 17 – Kvalitet kreditnog portfolija po klasama

Izvor: *Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 42.*

Najveće učešće u kreditnom portfoliju Banke imaju velika i mala i srednja preduzeća, čineći oko dve trećine ukupnog portfolija kredita, dok krediti stanovništvu i malom biznisu čine oko jedne trećine ukupnog portfolija kredita.

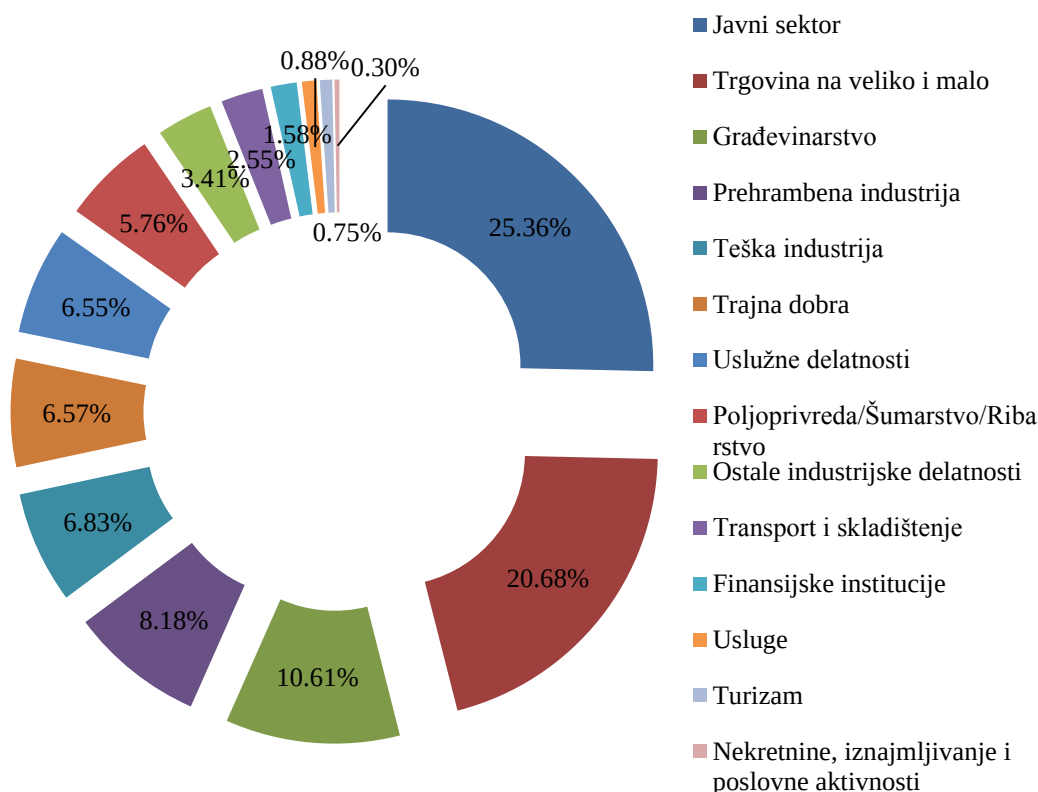
Dijagram 18 – **Distribucija portfolija po segmentima**

Izvor: *Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 42.*

Distribucija kreditnog portfolija po granama delatnosti ukazuje na relativno dobru diversifikovanost portfolija. Najveće učešće u kreditnom portfoliju imaju država i javna preduzeća, sektor trgovine, a slede građevinarstvo i prehrambena industrija.

Dijagram 19 – Distribucija potrfolija po industrijama

Izvor: *Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 42.*

Banca Intesa je tokom 2015. godine nastavila razvoj internih kreditnih rejting modela u cilju približavanja standardima naprednih pristupa merenju kreditnih rizika. Razvijeni su PD modeli (Probability of default) za sve segmente klijenata iz privrede, projektno finansiranje i banke, dok je u toku izrada PD modela za segment stanovništva i LGD (Loss given default) modela. U prvoj polovini godine Banca Intesa je sprovedla proces interne procene adekvatnosti kapitala (ICAAP) i putem ICAAP izveštaja (ICAAP knjiga) prezentovala rezultate procene regulatoru i matičnoj Grupi. ICAAP je sproveden prema metodologiji matične Grupacije i interno razvijenoj proceduri (*Godišnji izveštaj 2015. Banca Intesa ad Beograd, 2015, 42*).

6.2.2 Komercijalna banka ad Beograd

Banka je prepoznala proces upravljanja rizicima kao ključni element upravljanja poslovanjem, s obzirom da izloženost rizicima proizilazi iz svih poslovnih aktivnosti, kao neodvojivog dela bankarskog poslovanja, kojim se upravlja kroz identifikovanje, merenje, ublažavanje, praćenje i kontrolu i izveštavanje, odnosno uspostavljanjem ograničenja rizika, kao i izveštavanje u skladu sa strategijama i politikama. Banka je uspostavila sveobuhvatan i pouzdan sistem upravljanja rizicima koji obuhvata: strategije, politike i procedure upravljanja rizicima, odgovarajuću organizacionu strukturu, efektivan i efikasan sistem upravljanja svim rizicima kojima je izložena, adekvatan sistem unutrašnjih kontrola, odgovarajući informacioni sistem i adekvatan proces interne procene adekvatnosti kapitala.

Strategijom upravljanja rizicima i Strategijom upravljanja kapitalom, Banka je postavila sledeće ciljeve u okviru sistema upravljanja rizicima: minimiziranje negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital uz poštovanje definisanih okvira prihvatljivog nivoa rizika, održavanje potrebnog nivoa adekvatnosti kapitala, razvoj aktivnosti Banke u skladu sa poslovnim mogućnostima i razvojem tržišta u cilju ostvarivanja konkurentskih prednost (*Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 38*).

U cilju zaštite od izloženosti kreditnom riziku, Banka prilikom odobravanja kredita, naročito vodi računa o dva izvora naplate potraživanja: novčanom toku, kao primarnom izvoru otplate i instrumentima obezbeđenja (kolateralima), kao sekundarnim izvorima otplate plasmana. Vrste obezbeđenja potraživanja zavise od procene kreditnog rizika dužnika, utvrđuju se u svakom konkretnom slučaju pojedinačno, a njihovo pribavljanje se vrši po zaključenju ugovora i pre realizacije plasmana.

Banka je unutrašnjim aktima regulisala vrednovanje instrumenata kreditne zaštite i upravljanje tim instrumentima. Prilikom procene vrednosti kolaterala, Banka angažuje ovlašćene procenitelje, kako bi potencijalni rizik od nerealne procene svela na najmanju moguću meru, a predmet zaloge mora da bude osiguran kod osiguravajućeg društva prihvatljivog za Banku i polise osiguranja vinkulirane u korist Banke.

U cilju zaštite od promene tržišnih vrednosti kolaterala procenjena vrednost se koriguje za definisani procenat u zavisnosti od vrste kolaterala i lokacije, koji se najmanje jednom godišnje preispituju i revidiraju. Banka posebnu pažnju posvećuje monitoringu kolaterala i preduzima aktivnosti na obezbeđenju novih procena vrednosti, ali i dodatnih kolaterala, pre svega, kod klijenata koji imaju određenih problema u poslovanju, ali i klijenata kod kojih je pokrivenost kolateralima smanjena zbog pada vrednosti pribavljenih kolaterala (*Godišnji izveštaj o poslovanju, Komercijalna banka ad Beograd, 2014, 38*).

6.3 Rezultati istraživanja.

Komercijalna banka i Banca Intesa zauzimaju zajedno više od 25% bankarskog tržišta u Republici Srbiji. Obe banke imaju najveću bilansnu sumu u tekućoj godini i obe banke su poslovale dobro u tekućoj godini. Svaka od banaka imaju svoju strategiju, drugačije pristupe klijentima, drugačiji odnos prema privredi i stanovništvu, drugačiju ponudu kredita, kao i različite metodologije utvrđivanja kreditne sposobnosti klijenata. Ono što je zajedničko ovim bankama jeste to da je kriza uticala na njihovo poslovanje. Posledica krize je porast NLP kredita iz razloga što je veliki broj srpskih preduzeća za vreme krize otišao u stečaj. Za obe banke je karakteristična kredita linija, pogotovo od strane međunarodnih finansijskih institucija. Komercijalna banka i Banca Intesa su dva rivala, međutim, svaka od njih se bori na ovom tržištu na svoj način.

Komercijalna banka nudi 8 vrsta kredita za privredu: kratkoročni krediti, krediti za obrtna sredstva, revolving krediti, investicioni krediti, Kom-export krediti, progressive program, krediti iz kreditnih linija i krediti za lokalnu samoupravu. **Banca Intesa** takođe nudi 8 vrsta kredita za privredu: kratkoročni krediti, dugoročni krediti, kreditne linije, kreditna linija Vlade Republike Italije, kreditna linija EBRD, Kfw kreditna linija, EIB kreditna linija i COSME. Osim što nude veoma slične vrste kredita, banke nude i različite vrste kredita jedna od druge. Komercijalna banka nudi Kom-export kredit namenjen izvoznima, Investicioni kredit, Progressive program i Kredit namenjen lokalnoj samoupravi. Banca Intesa ad Beograd nudi COSMO vrstu kredita za razliku od Komercijalne banke.

Na zvaničnom sajtu **Banca Intesa-e** mogu se naći detaljne informacije od upitnika koji se daje klijentu (primer upitnika – prilog 2 u Prilozima) do zahteva Kreditnom birou za izdavanje izveštaja. Upitnik od podnosiocu kreditnog zahteva koji se sastoji od 29 pitanja koji klijenti moraju da popune. Pitanja se odnose na osnovne podatke o klijentu, o njegovom radnom mestu, o preduzeću u kojem radi. Zahtev za kredit (primer zahteva – prilog 1) je sledeće što klijenti popunjavaju vezano za kredit koji žele. Sledeće što se sačinjava je biznis plan koji takođe sadrži neke najosnovnije informacije o klijentu i o preduzeću u kojem radi, kao i o okruženju. Klijent sačinjava saglasnost za Kreditni biro koji se šalje birou da bi se izdao izveštaj. U prilogu se nalazi primer zahteva.

Za **Komercijalnu banku** informacije o kreditnom postupku ne postoje na zvaničnoj veb stranici banke.

Komercijalna banka ima cilj da u narednom periodu bude vodeća srpska banka uz regionalno prisustvo i univerzalna banka sa podjednakim fokusom na privredu i stanovništvo. Dodatno, u ovim vremenima, nameće se i značajna uloga banke u ublažavanju efekata krize na svoje klijente, i podrška, u okviru svojih mogućnosti i ne nauštrb svojih akcionara, u svim merama u cilju oporavka srpske privrede. Strateški ciljeve banke su: stabilan i održiv razvoj poslovanja, upravljanje svim rizicima prisutnim u poslovanju Banke, održiva profitabilnost uz stvaranje uslova za njen rast u postkriznom periodu. **Banca Intesa** teži da učvrsti leadersku poziciju na bankarskom tržištu Srbije, pružajući održiva rešenja i aktivnu podršku procesu oporavka domaće ekonomije. Za svoj strateški cilj, banka je opredelila jačanje tržišne pozicije kroz selektivni rast proizvoda namenjenih klijentima više platežne sposobnosti (tzv. upper mass i affluent segmenti) u kategoriji poslovanja sa fizičkim licima i malim biznisom, dok će se u segmentu poslovanja sa privredom fokusirati na izvozno orijentisana preduzeća. Istovremeno, Banka će težiti unapređenju kvaliteta kreditnog portfolija s ciljem minimiziranja cene rizika, kao i poboljšanju IT sistema kako bi se podržao planirani rast poslovnih aktivnosti.

Na osnovu rečenog možemo reći da je hipoteza postavljena u uvodnom delu rada dokazana:

Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd vode računa o svojim klijentima i nude atraktivne kredite privredi i obe banke imaju veoma sličnu ponudu kredita privredi.

Zaključak

Kredit predstavlja pojam koji podrazumeva dužničko-poverilački odnos u kojem poverilac ustupa dužniku pravo da raspolaže novcem ili nekim drugim predmetom pod unapred ugovorenim uslovima i na određeni datum. Dužnik je dužan da u određenom, unapred ugovorenom roku vrati poveriocu novac ili neki drugi predmet. Ovo navodi da se kredit razlikuje od svih drugih subvencija, poklona, dotacija i tako dalje. Danas je kredit jedan od najznačajnijih bankarskih poslova i u razvijenim i u nerazvijenim zemljama.

Najvažnije ekonomske funkcije kredita se odnose na racionalizaciju i smanjenje troškova prometa, razvoju nerazvijenih regiona, privredni razvoj, održavanje stabilnosti, likvidnosti, ujedno i kontinuiteta reprodukcije privrede, odvijanje potrošnje, proizvodnje i raspodele kontinuirano, rast potrošnje, raspodelu troškova, i tako dalje. Značaj kredita je velik jer utiče na veću mobilnost društvenog kapitala, kao i stvaranje dodatnog kapitala, deluje na finansijske i robne odnose, a uz to, podržava stabilizacione procese.

Republika Srbija je od početka novog milenijuma u tranziciji. Privreda naše zemlje se razvija i veliki broj firmi i preduzeća nisu u stanju da obezbede dovoljna finansijska sredstva kako bi nabavili osnovna i obrtna sredstva, a banke u našoj zemlji upravo nude veliku ponudu kredita privredi, kao što su: kratkoročni i dugoročni krediti, investicioni krediti, kreditne linije, i tako dalje.

U našoj zemlji, u zadnje dve godine, prilikom finansiranja kreditne aktivnosti banke su se oslanjale na domaće izvore finansiranja, pre svega na dinarske i devizne depozite privrede i stanovništva, a u prethodnom tromesečju kreditni potencijal je povećan i po osnovu smanjenja stopa devizne obavezne rezerve. Rezultati sprovođenja Strategije za rešavanje problematičnih kredita su vidljivi – učešće problematičnih kredita u ukupnim kreditima nastavilo je da se smanjuje i kod privrede i kod stanovništva. Jedan od faktora koji ograničava kreditnu aktivnost je relativno visok nivo NPL, koji je u velikoj meri koncentrisan u sektoru privrede. Očekuje se da će oporavak kreditne aktivnosti započeti u 2015. i u 2016. zahvaljujući očekivanom ubrzanju domaće ekonomske aktivnosti, efektima dosadašnjeg ublažavanja monetarne politike i posledičnom padu kamatnih stopa na dinarske kredite, kao i dalje niskim kamatnim stopama u zoni evra.

Ovim dolazimo i do dokazivanje prve sporedne hipoteze u radu: *Trend kretanja kredita privredi je u porastu u 2016. godini iz razloga razvoja malih i srednjih preduzeća, a pristup domaćim izvorima finansiranja je sve povoljniji.*

Kada klijent zatraži kredit u banci, kreditni referent će analizirati sve dostupne informacije kako bi odredio da li klijent ispunjava sve kriterijume u cilju donošenja pozitivne ili negativne odluke o kreditu. Proces ispitivanja kreditne sposobnosti klijenta rezultira raspoređivanjem u jednu od rizičnih kategorija koje su označene odobravanjem i odbijanjem kreditnog zahteva. Jedna od najpoznatijih klasifikacija je napravljena od strane *Standard & Poor's*. I na osnovu toga smo i odradili, u sklopu mini studije slučaja, putem Z-skor analize kreditnu sposobnost 5 preduzeća iz automobilske industrije kao jednu od najprofitabilnijih industrije i to ne samo kod nas nego svuda u svetu. Analizom kreditne sposobnosti smo došli do dokazivanje druge sporedne hipoteze u radu: *Preduzeća koja imaju odlične finansijske performanse očekuju se da imaju jako visok kreditni rejting i mogućnost odlaska u stečaj u naredne dve godinu jako nisku.*

Da bismo dokazali treću sporednu hipotezu u radu analizirali smo banke – Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd kako bismo istražili koje vrste kredita privredi nude ove banke, kao i da li postoje sličnosti ili razlike. Na osnovu istraživanja došli smo do zaključka da obe banke nude veoma slične kredite privredi, ali da postoje i određene razlike. Obe banke imaju odeljenje koje upravlja rizicima, a jedan od najzačajnijih rizika je upravljanje kreditnim rizikom što oba banke veoma dobro kontrolišu i upravljaju rizicima, što se može videti u studijsko-istraživačkom delu rada. Treća sporedna hipoteza koja je dokazana u radu je: *Banca Intesa ad Beograd i Komercijalna banka ad Beograd vode računa o svojim klijentima i nude atraktivne kredite privredi i obe banke imaju veoma sličnu ponudu kredita privredi.*

Na kraju radu možemo dokazati i glavnu hipotezu: **Banke su najveći ponuđači pozajmica privredi, ali se tokom krize suočavaju sa ograničenim izvorima i odbojnosti odobravanju kredita zbog visokog rizika i NPL.**

Literatura

1. Filipović V. (1997) Marketing i tržište, Beograd
2. Barać, S., Stakić, B. (2004) Osnovi ekonomije, FFMO, Beograd
3. Barać S., Hadžić M., Stakić B., Ivaniš M, (2005), Poslovno bankarstvo, Univerzitet Singidunum, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd
4. Barać S., Hadžić M., Stakić B., Ivaniš M, (2007), Praktikum za bankarsko poslovanje, Univerzitet Singidunum, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd
5. Barjaktarović, L. (2009) Upravljanje finansijskim rizicima, Univerzitet Singidunum, Beograd
6. Barjaktarović L., (2010), Monetarno-kreditni i devizni sistem, Univerzitet Singidunum, Beograd
7. Bogetić P., (1993), Bonitet i analiza finansijskog položaja firme, Zbornik radova, Bar
8. Ćirović, M. (2006) Bankarstvo, Univerzitet u Beogradu, Beograd
9. Čavić D., (2008), Ključni spektri revizorskog izveštaja, Škola biznisa, Vol. 2., br. 20., Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad
10. Đukić, Đ., Bjelica, V. i Ristić, Ž. (2006) Bankarstvo, Ekonomski fakultet, Beograd
11. Erić D.D., (2007), Finansijska tržišta i instrumenti, Čigoja štampa, Beograd
12. Hadžić, M. (2009) Bankarstvo, sedmo izdanje, Univerzitet Singidunum, Beograd
13. Hadžić, M. (2013) Bankarstvo, sedmo izdanje, Univerzitet Singidunum, Beograd
14. Jeremić, Lj., Ivaniš, M., (2005), Osnovi finansija, Beograd, Univerzitet Singidunum
15. Jovanović M., (2011), Pojam rizika i upravljanje rizikom u ekonomiji, Visoka škola strukovnih studija za računovodstvo i berzansko poslovanje, Časopis Pravno-Ekonomski Pogledi, Beograd
16. Kloman F.H., (1999), Risk Management Agonistes, Risk Analysis Journal, Vol. 10, Br. 2.
17. Knežević G., Stanišić N., i Mizdraković V., (2013), Analiza finansijskih izveštaja, Beograd, Univerzitet Singidunum
18. Komazec S., (2006), Monetarna ekonomija i bankarski menadžment, Čačak
19. Komazec S. Ristić (2011), Finansijska tržišta i berzanski menadžment, EtnoStil, Beograd
20. Komazec S., Ristić (2012), Monetarna ekonomija i bankarski menadžment, Etnostil Beograd

21. Miljević M., (2007), Metodologija naučnog rada, Filozofski fakultet-Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale
22. Mishkin, F.S. (2005) Monetarna ekonomija, bankarstvo i finansijska tržišta, Data status, Beograd
23. Petrović Z. (2011), Finansijsko izveštavanje, Univerzitet Singidunum, Beograd
24. Radovanović R., Pejić M., Stanišić M., (1991), Ocjena boniteta preduzeća, Privredni pregled, Beograd
25. Ritter L, et al., (2009), Principi novca, bankarstva i finansijskih tržišta, Udruženje banaka Srbije, Beograd
26. Rodić, J., et al., (2007), Teorija, politika i analiza bilansa, Poljoprivredni fakultet, Zemun
27. Ross, S. A, Westfield, R. W., Jordan, B. D., (1995), Fundamentals of Corporate Finance, IRWIN, Čikago
28. Rose P.S., Hudgins S. C., (2005), Bankarski menadžment i finansijske usluge, Data status, Beograd
29. Stakić, B., Barać, S. (2007), Međunarodne finansije, Univerzitet Singidunum, Beograd
30. Stanišić M., (2009), Revizija, Univerzitet Singidunum, Beograd
31. Stanišić N., (2013), Analiza finansijskih izveštaja, Beograd, dostupno na www.academia.edu/5505486/Analiza_finansijskih_izve%C5%A1taja, preuzeto dana 15.11.2016.
32. Vunjak, N. (1999) Finansijski menadžment, Ekonomski fakultet, Subotica
33. Živković A., Komazec S., Ristić Ž., (2002), Berzanski i bankarski menadžment, Viša poslovna škola, Beograd

Internet izvori:

1. http://nbs.rs/internet/latinica/90/trendovi_kab/trend_izv_II_2016.pdf, preuzeto dana 01.11.2016.
2. www.academia.edu/5505486/Analiza_finansijskih_izve%C5%A1taja, preuzeto dana 15.11.2016.
3. http://www.nbs.rs/internet/latinica/55/55_4/kvartalni_izvestaj_II_16.pdf, preuzeto dana 20.11.2016.
4. <http://www.bancaintesabeograd.com/kreditni-poslovi/kreditni-poslovi.126.html>, preuzeto dana 01.12.2016.
5. <http://www.kombank.com/kreditiranje-privrede>, preuzeto dana 01.12.2016.

Prilozi

Prilog 1 – Primer zahteva za kredit – Banca Intesa ad Beograd

Podnosilac zahteva:

Naziv preduzeća:

Adresa:

Molimo da nam se odobri kredit pod sledećim uslovima:

Iznos: Valuta:

Ročnost: min. maks.

Zahtev se odnosi na izdavanje pisma o namerama (izjave): ☐ DA ☐ NE

Valutnu klauzulu prihvatamo: ☐ DA ☐ NE

Vrsta kredita: **Način vraćanja:**

Kratkoročni: ☐ U mesečnim ratama: ☐

Dugoročni: ☐ U anuitetima: ☐

MASTER RAD

Revolving:	☐	U celosti o dospeću:	☐
Okvimi:	☐		
Za pokriće po akreditivu ili garanciji:	☐		

Namena kredita:

--

Ponudeni instrument obezbeđenja:

Garantni depozit:	Iznos:		Valuta:	
-------------------	--------	----------------------	---------	----------------------

Garantni depozit:	Iznos:		Valuta:	
-------------------	--------	----------------------	---------	----------------------

Hipoteka:	Opis:		Lokacija:	
	Površina (m ²):		Procenjena vrednost:	
	Procenitalj:		Datum procene:	

Ručna zaloga: Zaloga na hartijama od vrednosti:	Opis stvari:			
	Vrsta hartija:		Izdavalac:	
	Serija:		Nominalna vrednost:	
	Količina:		Tržišna vrednost:	

Bank. garancija:	Iznos:		Banka:	
------------------	--------	----------------------	--------	----------------------

Garancija fonda:	Iznos:		Fond:	
------------------	--------	----------------------	-------	----------------------

Sadužnici:	Naziv i sedište:	
	Naziv i sedište:	
	Naziv i sedište:	
	Naziv i sedište:	

U IME PODNOSIOCA ZAHTEVA:

(Mesto i datum)

(Pečat i potpis lica ovlašćenog za zastupanje
podnosioca zahteva)

Izvor: Banca Intesa

Prilog 2 – Upitnik o podnosiocu zahteva

Napomena: Svi dodatni podaci i objašnjenja mogu se uneti u poglavlje 30. "Napomene". Ukoliko takvi podaci doprinose boljem razumevanju finansijskog položaja i potreba podnosioca zahteva, *snažno preporučujemo* da se navedu u ovom upitniku, s obzirom da je izvesno da će takvi podaci biti prosleđeni svim nadležnim nivoima odlučivanja (pre nego usmene informacije).

Osnovni podaci:

Naziv (registrovan kod nadležnog organa):		
Sedište:	poštanski broj:	
	mesto:	
	ulica:	
	kućni broj:	
Matični broj:		
Poreski identifikac. broj:		
Razvrstavanje po veličini:		
Najviši rukovodilac:	ime i prezime:	
	položaj:	
	broj telefona:	
	broj telefaksa:	
	e-mail adresa:	
Lice nadležno za kontakt sa Bankom:	ime i prezime:	
	položaj:	
	broj telefona:	
	broj telefaksa:	
	e-mail adresa:	

Vlasnici

Naziv, odnosno ime i prezime	Sedište:			Procenat vlasništva
	zemlja	mesto	ulica i broj*	

MASTER RAD

* Unosi se samo za pravna lica.

Rukovodstvo

Ime i prezime	Položaj	Godina rođenja	Školska sprema	Radno iskustvo (godina)	Broj godina u pravnom licu	Broj godina na sadašnjem položaju

* Unose se podaci za sve najviše rukovodiocce.

Revizija finansijskih izveštaja*

Naziv revizora:	
Godine za koje je izvršena (najviše poslednje tri):	

* Za lica koja imaju zakonsku obavezu da vrše reviziju svojih finansijskih izveštaja ovi podaci se obavezno unose.

Revizija konsolidovanih finansijskih izveštaja za celu grupu*

Naziv revizora:	
Godine za koje je izvršena (najviše poslednje tri):	

* Za lica koja imaju zakonsku obavezu da vrše konsolidaciju i reviziju svojih finansijskih izveštaja ovi podaci se obavezno unose.

Kratak istorijat

Datum osnivanja			
Datum početka rada			
Promene u delatnosti:			
napuštene:	<table><tr><td>datum:</td><td></td></tr></table>	datum:	
datum:			
novouvedene:	<table><tr><td>datum:</td><td></td></tr></table>	datum:	
datum:			
proširene:	<table><tr><td>datum:</td><td></td></tr></table>	datum:	
datum:			
Položaj na tržištu (naročito najveći usponi u prošlosti i kada je zadobijen trenutni položaj):			
Važne promene vlasničke strukture (ko su prethodni vlasnici i kada je došlo do promene):			

Delatnost

Osnovne delatnosti:	
Dopunske delatnosti:	

MASTER RAD

Proizvodi i usluge čijom se prodajom ostvaruje najveći deo prihoda

Opis	Količina proizvedena u prethodnom periodu	Količina prodana u prethodnom periodu	Količina naplaćena u prethodnom periodu
Period na koji se odnose podaci:			
Dobijeni sertifikati kvaliteta:			

Tržišta na kojima su plasirani proizvodi i usluge

Proizvod / usluga	Zemlja	Region	Mesto	Tržišno učešće

Najveći kupci

Naziv ili opis (na pr. fizička lica, STR prehrambenih proizvoda i sl.)	Sedište	Učešće u ukupnoj realizaciji	Trenutno potraživanje	Mogućnost naplate	
				rok	iznos

MASTER RAD

Najveći dobavljači

<i>Naziv ili opis (na pr. fizička lica, STR prehrambenih proizvoda i sl.)</i>	<i>Sedište</i>	<i>Učešće u ukupnim nabavkama</i>	<i>Trenutni dug</i>
<i>Dugoročni aranžmani sa dobavljačima od ključnog značaja:</i>			

Prihodi

<i>Iz prodaje na domaćem tržištu:</i>	<i>Iz izvoza:</i>		<i>Iz drugih izvora:</i>	
<i>iznos</i>	<i>zemlja</i>	<i>iznos</i>	<i>opis posla</i>	<i>Iznos</i>

Najznačajniji konkurenti

<i>Naziv ili opis</i>	<i>Procenat tržišnog učešća u prethodne dve godine</i>	<i>Očekivani procenat tržišnog učešća u narednom periodu</i>	<i>Delatnost ili proizvodi u kojima su konkurencija</i>

Poslovni prostor

<i>Lokacija</i>	<i>Namena</i>	<i>Površina pokrivenog prostora</i>	<i>Površina nepokrivenog prostora</i>	<i>Vlasništvo ili zakup</i>	<i>Površina upisana u zem. Knjige</i>

<i>Lokacija</i>	<i>Opis prostora, njegove opremljenosti i komunalnih priključaka</i>	<i>Knjigovodstvena vrednost (ako je u vlasništvu)</i>	<i>Procenjena vrednost (ako je u vlasništvu)</i>

Najznačajnija oprema

<i>Opis</i>	<i>Namena</i>	<i>Stepen amortizacije</i>

<i>Opis</i>	<i>Ocena zastarelosti sa tehnološkog aspekta</i>	<i>Vlasništvo ili zakup</i>	<i>Knjigovodstvena vrednost (ako je u vlasništvu)</i>	<i>Procenjena vrednost (ako je u vlasništvu)</i>

Najznačajnija industrijska svojina

<i>Opis prava</i>	<i>Davalac prava</i>	<i>Rok korišćenja</i>	<i>Knjigovodstvena vrednost</i>

Očekivani rast proizvodnje do kraja tekuće i u narednoj godini

<i>Procenat rasta proizvodnje i obima usluga:</i>	
<i>Opis najvažnijih kretanja na tržištu koje klijent pokriva:</i>	
<i>trenutno stanje:</i>	
<i>aktuelni trendovi:</i>	
<i>očekivani trendovi:</i>	
<i>Opis najvažnijih kretanja na tržištu sirovina i energenata:</i>	
<i>Nedavne i očekivane promene propisa, poreske politike i drugih administrativnih elemenata:</i>	

MASTER RAD

Očekivani porast potražnje na sadašnjim tržištima:	
Planirana nova tržišta (opis, potražnja, konkurencija):	
Planirani novi proizvodi i usluge:	
Očekivani certifikati kvaliteta:	

Preduslovi za realizaciju planiranog obima delatnosti

Neophodne dozvole, saglasnosti i odobrenja nadležnih organa:	
Neophodne odluke, saglasnosti i sl. vlasnika i dr. lica:	
Dugoročni poslovni aranžmani sa dobavljačima i kupcima:	
Potrebni ljudski resursi:	
Negativan uticaj na životnu sredinu:	
značaj:	
način rešavanja:	
troškovi:	
Eventualni problemi u nabavkama:	
Eventualni problemi u plasmanu proizvoda i usluga:	
Eventualni problemi u naplati potraživanja:	
Eventualni problemi sa dobijanjem dozvola:	

Očekivani finansijski rezultati do kraja tekuće i u narednoj godini

Procenat rasta prihoda po jedinici proizvoda i usluga (za najznačajnije proizvode i usluge):			
Procenat rasta rashoda po jedinici proizvoda i usluga (za najznačajnije proizvode i usluge):			
Procenat rasta ukupnih poslovnih prihoda:			
Procenat rasta ukupnih poslovnih rashoda:			
Procenat rasta finansijskih prihoda:			
Procenat rasta finansijskih rashoda:			
Očekivani vanredni prihodi (opis):		iznos:	
Očekivani vanredni rashodi (opis):		iznos:	

Planirani obim kratkoročnih finansijskih potreba

<i>Visina pozajmljenih sredstava za finansiranje tekuće proizvodnje:</i>	
<i>Visina pozajmljenih sredstava za održavanje tekuće likvidnosti:</i>	
<i>Prosečan broj dana plaćanja dobavljačima:</i>	
<i>Prosečan broj dana naplate od kupaca:</i>	
<i>Visina garancija:</i>	
<i>carinskih:</i>	
<i>tenderskih:</i>	
<i>avansnih:</i>	
<i>za dobro izvršenje posla:</i>	
<i>za plaćanje novčanih obaveza:</i>	
<i>ostalih:</i>	
<i>Visina akreditiva za uvoz robe i opreme:</i>	

Planirana ulaganja u poslovni prostor

<i>Lokacija</i>	<i>Namena</i>	<i>Vrsta ulaganja*</i>	<i>Površina</i>	<i>Površina upisana u zem. Knjige</i>

<i>Lokacija</i>	<i>Opis prostora, njegove opremljenosti i komunalnih priklj.</i>	<i>Procenjena vrednost prostora</i>	<i>Procenjena vrednost ulaganja</i>	<i>Učešće pozajmljenih sredstava u ulaganju</i>	<i>Planirani izvor sredstava</i>	<i>Planirani početak i završetak projekta</i>

* Na pr. kupovina, zakup, rekonstrukcija, proširenje i sl.

Planirana veća ulaganja u opremu

Opis	Namena	Vrsta ulaganja*	Procenjena vrednost opreme	Procenjena vrednost ulaganja

Opis	Učešće pozajmljenih sredstava u ulaganju	Planirani izvor sredstava	Planirani početak i završetak projekta

* Na pr. kupovina, zakup, rekonstrukcija, proširenje i sl.

Planirana veća ulaganja industrijsku i intelektualnu svojinu

Opis prava*	Namena	Davalac prava	Rok korišćenja prava	Nabavna vrednost	Očekivani pozitivni efekti

* Na pr. patent, licenca, know-how i sl.

MASTER RAD

Osnovni organizacioni delovi

<i>Sedište</i>	<i>Osnovna delatnost</i>	<i>Ovlašćenja u pravnom prometu</i>	<i>Broj zaposlenih</i>

Zaposleni

<i>Prosečan broj stalno zaposlenih u toku poslednjih 12 meseci:</i>	
<i>Prosečan broj sezonski zaposlenih u toku poslednjih 12 meseci:</i>	
<i>Prosečno vreme angažovanja sezonskih radnika:</i>	
<i>Kvalifikaciona struktura zaposlenih:</i>	

Banke sa kojima sarađuje

<i>Naziv banke</i>	<i>Sedište</i>	<i>Promet na dinarskom računu*</i>	<i>Promet na deviznom računu*</i>	<i>Prosečno stanje na dinarskom računu*</i>	<i>Prosečno stanje na deviznom računu*</i>

<i>Naziv banke</i>	<i>Obaveze prema banci</i>						
	<i>osnov</i>	<i>odobrena visina</i>	<i>preostali iznos duga</i>	<i>datum dospeća</i>	<i>način vraćanja**</i>	<i>pokrivenost kolateralom</i>	<i>dosadašnja urednost u izmir. obav.</i>

MASTER RAD

* U toku poslednjih 12 meseci.

** Na pr. u mesečnim ratama, u celini o roku dospeća i sl.

Povezana lica

Naziv, odnosno ime i prezime	Osnov povezivanja	Procenat vlasništva	Značaj uticaja na poslovnu politiku i odlučivanje	Oblasti u kojima vrši uticaj

* Uticaj na poslovnu politiku i pojedinačne odluke (na pr. statusne promene, operativne odluke, strateško partnerstvo i sl.).

Dokumentacija u prilogu (zaokružiti odgovor)

Osnivački akt	Da	Ne
Statut	Da	Ne
Izvod iz registra nadležnog organa	Da	Ne
OP obrazac	Da	Ne
Izvod iz registra organa nadležnog za poslove statistike	Da	Ne
Rešenje o utvrđivanju poreskog identifikacionog broja	Da	Ne
Bilans stanja za prethodne dve godine	Da	Ne
Bilans uspeha za prethodne dve godine	Da	Ne
Bilans tokova gotovine za prethodne dve godine	Da	Ne
Izveštaj revizora (za lica kod kojih postoji zakonska obaveza)	Da	Ne
Zaključni list na poslednji dan tromesečja koje prethodi podnošenju zahteva za kredit	Da	Ne
Konsolidovani finansijski izveštaji za članove širih poslovnih grupa	Da	Ne
Kartoni deponovanih potpisa tekućih racuna (za banke kod kojih ima otvorene račune)	Da	Ne
Potvrde banaka kod kojih ima otvorene račune o:		
ostvarenom prometu i prosečnom stanju na dinarskim i deviznim računima	Da	Ne
zaduženosti (po partijama)	Da	Ne

Napomene

[Uneti napomene i objašnjenja koje se odnose na bilo koje od prethodnih pitanja, a naročito ako doprinose boljem shvatanju finansijskog položaja i potreba podnosioca zahteva.]

Izjava:

Potpisivanjem ovog upitnika tvrdim, kao ovlašćeni zastupnik podnosioca zahteva, da su svi navedeni podaci tačni i potpuni i da Banca Intesa ad, Beograd neće dovesti u zabludu po pitanjima na koje se odnose.

u ime podnosioca zahteva:

(Mesto i datum)

(Pečat i potpis lica ovlašćenog za
zastupanje podnosioca zahteva)

Izvor: *Banca Intesa ad Beograd*

Prilog 3 – Saglasnost za Kreditni biro

Podnosilac zahteva (pravno lice/preduzetnik):

Naziv i adresa:

--

**Matični broj:
PIB:**

--

**Ime i prezime i JMBG
lica ovlašćenog za zastupanje:**

--

Kontakt osoba, telefon i fax:

--

ZAHTEV

Obraćamo vam se zahtevom za: (zaokružiti odgovarajući broj)

1. Odobravanje kredita
2. Eskontovanje menica
3. Izdavanje biznis platnih kartica
4. Izdavanje dinarske garancije
5. Izdavanje devizne garancije
6. Otvaranje akreditiva
7. Avaliranje menica

Saglasnost:

Ja, kao lice ovlašćeno za zastupanje, dajem saglasnost Banca Intesa ad Beograd da pribavi iz Kreditnog biroa za pravno lice/preduzetnika Izveštaj sa podacima o ugovornim i zakonskim obavezama, kao i o urednosti pravnog lica/preduzetnika u izmirivanju tih obaveza, za svrhu donošenja odluke po ovom zahtevu.

Neopozivo ovlašćujemo Banca Intesa ad Beograd da izvrši naplatu troškova nastalih po osnovu pribavljanja navedenog Izveštaja iz Kreditnog biroa za pravno lice/preduzetnika, kao i za eventualno pribavljene Izveštaje za pravna lica i preduzetnike, koja se po ovom zahtevu pojavljuju u svojstvu sadužnika za koje je prethodno obezbeđena saglasnost za pribavljanje Izveštaja iz Kreditnog biroa, a u skladu sa važećom »Odlukom o visini naknada i načinu njihove naplate za usluge Kreditnog biroa«, zaduživanjem našeg tekućeg računa broj: 160-_____ koji se vodi kod Banca Intesa ad Beograd.

(Mesto i datum)

(Pečat i potpis lica ovlašćenog za
zastupanje podnosioca zahteva)

Izvor: *Banca Intesa ad Beograd*

